

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1923.

Andra kammaren.

Nr 25.

Fredagen den 13 april.

Kl. 3,30 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 6 och den 7 innevarande april.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till behandling av lagutskott propositionen, nr 226, med förslag till lag om straff för olovlig varuinförsel m. m.; och

till bevillningsutskottet propositionen nr 227, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 83 § 2 mom. i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker.

§ 3.

Herr *Kilboms m. fl.* på kammarens bord liggande motion nr 289, som nu föredrogs, remitterades till bevillningsutskottet.

§ 4.

Statsutskottets härpå föredragna utlåtanden nr 4, 7 och 38—42 bordlades åter.

§ 5.

Vidare föredrogs bevillningsutskottets memorial, nr 22, angående ifrågasatt remiss till annat utskott av motionen II: 35 om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i förordningen om automobils katt.

Jämte det memorialet lades till handlingarna, beslöt kammaren hänvisa ifrågavarande motion till behandling av lagutskott.

Andra kammarens protokoll 1923. Nr 25.

§ 6.

Härefter föredrogos, men blevo ånyo bordlagda bankoutskottets utlåtanden nr 19—22, första lagutskottets utlåtanden nr 13—17 och andra lagutskottets utlåtande nr 9.

§ 7.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 79, i anledning av Kungl Maj:ts proposition angående viss ändring i reglerna om avstängning från arbetslöshetshjälp i fall av arbetskonflikt; och

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för kapitalökning å statens under kommunikationsdepartementet hörande utlåningsfonder; samt

från andra lagutskottet:

nr 83, i anledning av väckt motion om åstadkommande av ökad kontroll över sjukkassor; och

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i gällande bestämmelser om mått och vikt.

§ 8.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till delar av riksdagsbeslutet:

nr $\frac{1}{4}$, ingressen;

nr $\frac{1}{2}$, slutmeningen;

nr 1, angående utseende av ledamöter och suppleanter i utrikesnämnden;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 6, angående gillande av den riksbanken meddelade frihet från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

nr 3, angående ändrad lydelse av 13 och 25 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 m. m.;

nr 4, angående verkställd granskning av bibliotekets styrelse och förvaltning;

nr 5, angående ändrad lydelse av 20 § i förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt;

nr 6, angående lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1923 års klass m. m.;

nr 7, angående förslag till lag om befrielse för vissa marinen tilldelade värnpliktiga från viss tjänstgöringsskyldighet;

nr 8, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare;

- nr 9, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare;
- nr 10, angående medgivande att vid vissa offentliga tävlingar anordna vadhållning med s. k. totalisator;
- nr 11, angående upphävande eller omarbetande av 18 kap. 13 § 2 mom. strafflagen;
- nr 12, angående förslag till lag med vissa bestämmelser rörande hyra;
- nr 13, angående tullsatsen å vissa slag av mattor;
- nr 14, angående förslag till lag om minskning av tjänstgöringstiden för värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring;
- nr 15, rörande förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 13 april 1922 om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;
- nr 16, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken;
- nr 17, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret;
- nr 18, angående visst tillägg till § 19 mom. 1 i förordningen om frihamn;
- nr 19, angående förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1924 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt samt till beviljning av inkomst m. m.;
- nr 20, rörande förordning angående utsträckning i särskilda fall av den i § 13 mom. 5 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor föreskrivna tidsfristen av två år för utförsel eller uppläggning på restitutionsupplag av tullrestitutionsgods;
- nr 21, angående förhinderande, att vissa av statsfinansiella skäl genomförda tullförhöjningar utnyttjas av inhemska tillverkare;
- nr 22, angående bestämmelser att nöjesskatten för föreställningar å de kungl. teatrarna må tillfalla nämnda teatrars kassor; samt
- nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 94, angående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 46 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862; och

nr 17, i anledning av väckt motion om inskränkning i den riksdagens ledamöter tillkommande motionsrätt; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion nr 185 om skrivelse till Kungl. Maj:t angående indragning av vissa befattningar vid postverket.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Borggren</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 16 april.				
» <i>Leffler</i>	» 4 » » »	»	»	»	»
» <i>Lithander</i>	» 2 » » »	»	»	»	»
» <i>Lindley</i>	» 3 » » »	»	»	»	»
» <i>Nilsson i Tånga</i>	» 3 » » »	»	»	»	»
» <i>Andersson i Rasjön</i>	» 4 » » »	»	»	»	» och
» <i>Weibull</i>	» 5 » » »	»	»	»	»

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,53 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 14 april.

Kl. 11 f. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 16 och 17 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 4.

§ 2.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 4, angående regleringen för budgetåret 1923—1924 av utgifterna under rikstatsens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet.

Sedan herr förste vice talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Anderson** i Råstock, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig föreslå, att förevarande utlåtande föredrages punktvis

och att allenast kantrubrikerna uppläsa, därest ingen av kammarens ledamöter annorlunda begär.

Denna hemställan bifölls.

Punkterna 1—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26, angående det frivilliga skytteväsendets befrämjande.

Ang.
det frivilliga
skytte-
väsendets
befrämjande.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 26 av fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, måtte från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1923 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde vara bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Vidare hade uti två likalydande motioner, nämligen nr 45 i första kammaren av herr *Elof B. Andersson m. fl.* och nr 107 i andra kammaren av herr *Holmgren m. fl.*, föreslagits, att riksdagen till det frivilliga skytteväsendets befrämjande ville å extra stat för tiden 1 juli 1923—30 juni 1924 anvisa ett reservationsanslag av 650,000 kronor att fördelas av Kungl. Maj:t efter inhämtat förslag från skytteförbundens överstyrelse.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) i anledning av ovanberörda motioner till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor att fördelas av Kungl. Maj:t efter inhämtat förslag från skytteförbundens överstyrelse; och

b) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1923 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde vara bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Vid denna punkt hade reservationer avgivits av herrar andre vice talmannen *Nils August Nilsson*, *Oscar Olsson*, *Johan Nilsson* i Malmö, *Asplund*, *Anderson* i Råstock, *Waldén*, *Carlsson-Frosterud*, *Törnkvist* i Karlskrona, *Andersson* i Prästbol och *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) avslå det i ovanberörda motioner framställda förslaget om anslag för budgetåret 1923—24 till det frivilliga skytteväsendets befrämjande; och

Ang.
det frivilliga
skytte-
väsendets
befrämjande.
(Forts.)

b) medgiva, — — — — — i statens tjänst.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Vid denna punkt ha utskottets socialdemokratiska ledamöter fogat en reservation, vari yrkas avslag å de framburna motionerna och å utskottets hemställan.

Det är knappast skäl att nu upptaga någon längre debatt i denna fråga. Densamma har ju, så vitt man kan finna, diskuterats i kamrarna ett tjugutal år, varför ämnet torde vara ganska uttömt och linjerna klara.

Då försvarsministern förra året icke framlade något förslag om anslag till den frivilliga skytterörelsen, motiverade han sin ståndpunkt därmed, att det statsfinansiella läget var sådant, att sparsamhet vore högst av nöden, och att under sådana omständigheter ifrågavarande anslag vore av den beskaffenhet, att det gott kunde ligga till sig. Vidare skulle det enligt departementschefens mening vara av intresse att invänta försvarsrevisionens förslag till ordnande av vårt försvarsväsen, i vilket sammanhang det skulle bli möjligt att få undersökt, huruvida den frivilliga skytterörelsen kunde infogas som ett led i försvarsorganisationen. Även i år har försvarsministern utgått från samma synpunkter och därför icke heller nu hemställt om anslag i detta avseende.

Jag vill innan jag slutar erinra därom, att denna kammare i fjol godkände försvarsministerns uppfattning, fastän sedermera genom gemensam votering 300,000 kronor beviljades. Jag finner icke läget vara ett annat i år, och jag förmodar sålunda, att kammaren vidhåller sin ståndpunkt från i fjol och avslår anslag till den frivilliga skytterörelsen.

Jag hemställer, med stöd av detta korta anförande, om bifall till den vid denna punkt fogade, av herr Nilsson i Kabbarp m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Holmgren**: Herr talman, mina herrar! I likhet med den föregående ärade talaren finner icke heller jag det lämpligt att för närvarande taga upp någon större principdebatt i denna fråga, vilken, såsom han nämnde, ventilerats i snart ett tjugutal år. Vi veta ju var och en vilken ståndpunkt den andre intager, och det är därför lönlöst att försöka övertyga varandra.

Den föregående talaren framhöll, att försvarsministern i fjol ställde sig på den ståndpunkten, att det statsfinansiella läget icke medgav något anslag till den frivilliga skytterörelsen, liksom att man i övrigt borde avvakta det resultat, vartill försvarsrevisionen härvidlag kunde komma. Ja, men nu *har* försvarsrevisionens majoritet tydligt och klart sagt ifrån, att det är dess mening, att ett anslag till skytteväsendet bör utgå. Jag finner alltså alla skäl tala för,

att *kammaren* i år intager samma ståndpunkt, som *riksdagens* majoritet i fjol omfattade.

Jag yrkar på denna grund bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag skall be att få ansluta mig till den socialdemokratiska reservationen, och jag gör det särskilt från den utgångspunkten, att dess yrkande står i överensstämmelse med den åskådning, som ännu finnes inom stora delar av den internationella socialdemokratien och som kan formuleras så: så små anslag åt militarismen som möjligt och helst inga alls!

Ifrån denna utgångspunkt ber jag, som sagt, att yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Herr **Jönsson** i Revinge: Herr talman, mina damer och herrar! Den siste ärade talarens argumentering för avslag, nämligen att den internationella socialdemokratiens program vore, att så små anslag som möjligt skulle utgå till försvarsväsendet överhuvudtaget och helst inga alls, innebär icke något motiv för att stryka det här föreliggande anslaget. Herr Hage har ju icke yrkat avslag vid de andra punkter på försvarshuvudtiteln, som vi redan behandlat, och han har sålunda kommit i strid med den internationella socialdemokratiens program i detta avseende. Jag kan då icke begripa, varför han just på denna punkt vill hänvisa till nämnda program såsom avgörande för kammarens hållning.

Det förhåller sig ju så, att sedan långliga tider anslag ha utgått till den frivilliga skytterörelsen, och därtill kommer, att försvarsrevisionen eller i varje fall dess majoritet sökt inränga detta skytteväsende i försvarsorganisationen i så måtto, att man vill bevilja de värnpliktiga, som prestera viss skjutskicklighet, en lindring i värnpliktstjänstgöringen. Under sådana omständigheter kan jag icke inse, att detta ögonblick skulle vara det rätta — innan man fattat slutlig ståndpunkt till försvarsfrågan överhuvud — att stryka ifrågakarande anslag och därmed, åtminstone till en viss grad, beröva sig den möjlighet, som eventuellt kan finnas, att inränga skytterörelsen i försvarsorganisationen.

På dessa grunder ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Olsson** i Ramsta: Herr talman, mina damer och herrar! Det har varit med mycket stor tvekan, som jag vid föregående riksdagar lämnat min röst för skytteanslaget, detta närmast på grund av den militära sakkunskapens obenägenhet att tillmäta skjutskickligheten ifråga något egentligt värde för den militära utbildningen. Då nu emellertid försvarsrevisionens majoritet funnit, att denna skjutskicklighet verkligen har ett sådant värde och rent av tillägger den en sådan betydelse, att man i vissa fall skall på sådan grund kunna avkorta övningstiden med tio dagar, är det med nöje jag lämnar mitt bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Ang.
det frivilliga
skytte-
väsendets
befrämjande.
(Forts.)

Ang.
del frivilliga
skytte-
väsendets
befrämjande.
(Paris.)

Herr **Samuelsson**: Herr talman! Jag skall inte heller upptaga någon lång debatt i denna fråga, vilken ju torde ligga klar för kammarens samtliga ledamöter. Jag vill endast, med utgångspunkt från den motivering herr Hage här framlade, å kommunistiska riksdagsgruppens vägnar yrka bifall till reservationen.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag kan inte inse, att det är ett bärande skäl, som herr Olsson i Ramsta åberopar till stöd för utskottets hemställan, nämligen uttalandet av försvarsrevisionens majoritet om möjligheten att infoga det frivilliga skytteväsendet i försvarsorganisationen. Detta spörsmål torde väl lämpligen böra behandlas i sitt sammanhang, och kammaren har knappast anledning att föregripa det resultat, vartill man härvidlag vid en senare prövning av revisionens betänkande kan komma.

Jag vill bara erinra om att förslaget om avkortning i värnplikts-tiden som ersättning för ökad skjutskicklighet alldeles icke är nytt. Jag förmodar, att försvarsrevisionens majoritet har hittat detta uppslag i gamla riksdagshandlingar, ty redan så tidigt som 1904 behandlades, vill jag minnas, ett dylikt förslag, fastän kammaren av-slog detsamma, då likaväl som åren 1907 och 1908, när frågan ånyo kom upp.

Jag kan sålunda inte finna, att försvarsrevisionens ståndpunkt bör godkännas som någon sorts förhandsutfästelse av riksdagen eller att denna kammare nu skulle frånträda den uppfattning den tidigare haft beträffande detta spörsmål. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag vill bara fästa uppmärksamheten på den lättvindiga prövning av försvarsrevisionens förslag på denna punkt, som herr Olsson i Ramsta, enligt mitt sätt att se, gjorde sig skyldig till. Skall kammaren fortsätta på den vägen, när det gäller prövning av de skilda försvarsanslagen, miss-tänker jag, att det blir icke en sorgfällig utan en lättsinnig granskning, som dessa komma att undergå.

Jag instämmer i herr Törnkvists yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talman-nen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemstäl-lan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen: och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava ut-fallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering be-gärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 26 av utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Ang.
det frivilliga
skytte-
väsendets
befrämjande.
(Forts.)

Omröstningen utföll med 93 ja, men 95 nej; och hade kammaren alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 27—43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 44, angående anslag till truppförbandens övningar.

Under punkten 44 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen, att i riksstaten upptaga ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar med 2,030,358 kronor.

Ang. anslag
till trupp-
förbandens
övningar.

Vidare hade uti en inom andra kammaren väckt motion, nr 110, herr *Starbäck m. fl.* föreslagit, att riksdagen ville bevilja ett anslag till frivilliga övningar med landstormen under budgetåret juli 1923—juni 1924 ävensom att anslaget, i överensstämmelse med armeförvaltningens riksdagspetita beträffande samma budgetår, måtte utgå med 95,910 kronor.

Utskottets hemställan innefattade att riksdagen måtte, med avslag å ovanberörda motion, bifalla Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Kvarnzelius, Widell, Johan Nilsson* i Skottlandshus, *Bergqvist, Hallin, P. Anton Pettersson*, andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Kullenbergs-torp, *Olsson* i Blådinge och *Holmgren*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och ovanberörda motion måtte i riksstaten upptaga ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar med 2,080,358 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Holmgren**: Herr talman! Landstormen är, som bekant, icke någon frivillig sammanslutning, utan den är en organisation, som ingår i vårt försvarsväsen och som omfattar icke mindre än åtta årsklasser, vilka vid mobilisering i första hand inkallas och då föreläggas uppgifter, som äro av så pass stor omfattning, att helt enkelt fälthärens möjlighet att fylla sin uppgift är beroende på, hur denna landstorm sköter sig vid det tillfället.

Landstormen har för närvarande icke något som helst anslag för sina övningar. Om statsmakterna i fortsättningen skulle visa samma brist på förståelse för landstormens betydelse, så blir följden den, att organisationen icke längre kan sammanhållas, utan går sin upplösning till mötes. I synnerhet är befälsfrågan inom landstormen brännande. Det är ju helt naturligt, att den, som i krig skall föra befäl över en trupp, måste redan i fredstid utbilda sig för denna viktiga uppgift. Alla de personer i vårt land, som för närvarande äro utbildade att föra befäl i krig, komma vid mobilisering att tagas

Ang. anslag
till trupp-
förbandens
övningar.
(Forts.)

i anspråk för fälthären, det blir icke en enda man över för landstormen att där föra befäl.

När landstormen under världskriget var inkallad till tjänstgöring här i vårt land, så fann man ju på sina håll, att en och annan av befålet var mindre kompetent för sin viktiga uppgift; och jag håller för troligt, att flertalet av kammarens ledamöter nog hört en och annan ganska god historia om förhållandena inom landstormen på den tiden, ja, institutionen blev på grund härav inom vissa kretsar impopulär. Nu vill man såsom en följd av detta undandraga landstormen allt anslag, i stället för att de mer eller mindre sorgslustiga erfarenheterna från den tiden tvärtom tydligen peka hän mot nödvändigheten av en ytterligare ökning av övningarna för landstormsbefålet.

Det anslag, varom nu är fråga, kommer icke att utdelas till några landstormsföreningar, utan det ställes till arméfördelningschefernas förfogande för att av dem användas för övning av landstormen.

Man har anmärkt på att de personer, som utgöra det frivilliga landstormsbefålet, i många fall icke skulle vara kompetenta att föra befäl och att de skulle rentav sakna förutsättningar för att kunna utöva sådant. Hur det förhåller sig med den saken undandraget sig mitt bedömande. Men hur skall man bli i stånd att kunna gallra ut eventuellt undermåliga individer, utan att man bereder de ansvariga militära myndigheterna anslag för att under övning pröva vad detta landstormsbefäl duger till?

Det anslag, som det nu är fråga om, gäller ett så pass obetydligt belopp som 50 öre per år och landstormsmän, d. v. s. samma belopp, som vi ge våra värnpliktiga per dag.

Jag skulle vilja i korthet sammanfatta min ståndpunkt i denna fråga på så sätt, att landstormen skall vid mobilisering genast rycka ut, vare sig den är övad eller ej.

Här kommer nu det frivilliga landstormsbefålet och erbjuder sig att av egen fri vilja underkasta sig en viss tids övning och därvid själva personligen bidra till en del av kostnaderna.

Under sådana omständigheter förefaller det mig, som om det skulle vara en synnerligen klok ekonomi från statens sida att med detta jämförelsevis obetydliga anslag kunna få en hel kader av landstormsbefäl, som är åtminstone nödortfigt utbildad.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till reservanternas hemställan på denna punkt.

I detta anförande instämde herrar *Olsson* i Blädinge, *Starbäck*, *Nylander*, *Lindskog*, *Fjellman* och *Holmström* i Gävle.

Herr *Jönsson* i Revinge: Herr talman, mina damer och herrar! Jag vill till att börja med påpeka, att tvenne föregående riksdagar ha vägrat att bevilja det anslag varom här är fråga.

Det märkliga är desslikes, att i årets petita har arméförvaltningen icke tagit upp något äskande om anslag till frivilliga landstormsmän.

övningar. Detta tyder på, att arméförvaltningen icke tillmäter anslagens beviljande någon större betydelse, ty i annat fall skulle väl ett äskande om anslag, såsom förut skett, tagits upp av den militära myndigheten.

Nu sade herr Holmgren, att här betyder det så litet som 50 öre per landstormsmän, och han kan ha rätt uti att beloppet icke är vidare avsevärt, men jag tror icke heller, att effekten, om man beviljar anslaget, blir så vidare storartad.

Det har tidigare under en rad av år beviljats anslag till dessa övningar, men alla veta, att när landstormen ryckte ut 1914, så var det synnerligen klen beställt med befälsföringen. Det har kanske sin förklaring till en del däruti, att man ansett det nödvändigt att för de högre posterna i landstombsbefälet få folk med en viss social ställning, och man tyckes konsekvent därvidlag ha förbigått alla dem, som tidigare fått militär utbildning och som skulle kunna ha vissa förutsättningar att sköta ett befäl åtminstone någorlunda tillfredsställande.

Sålunda visar erfarenheten från 1914, att trots de anslag, som beviljats, och trots de övningar, som bedrivits, så var organisationen av landstombsbefälet synnerligen bristfällig. Jag tror verkligen icke heller, att de som nu anmäla sig till dessa frivilliga landstombsbefälskurser, i allmänhet äro sådana, att de absolut lämpa sig för att utbildas till landstombsbefäl, eller att det är möjligt att på den korta tid, som står till buds för ändamålet, överhuvud taget göra deras utbildning sådan, att de kunna tillfredsställande sköta denna befälsföring.

Under sådana omständigheter och i betraktande vidare av att tidsläget icke torde kräva några särskilda åtgärder just nu, anser jag, att utskottets ståndpunkt är försvarlig. Den nuvarande statsfinansiella situationen utgör ett särskilt motiv till att här såsom eljest spara på anslagen.

Jag kan därför icke anse, att vi böra bevilja detta anslag, låt vara att det icke går löst på mer än 50,000 kronor.

När jag dessutom, som sagt, icke heller tror, att effekten, även om vi gå med på anslaget, blir så vidare stor, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Holmström i Gävle: Herr förste vice talman! Då den föregående ärade talaren framhöll, att arméförvaltningen icke tagit upp något anslag för detta ändamål, skulle man därav kunna draga den slutsatsen, att militärbefälet icke fäster något avseende vid dessa övningar. Jag skall be att få påpeka, att så icke är förhållandet.

Herr Holmgren har nyss angivit, vilka uppgifter landstormen har. Han har också i detta sammanhang fäst uppmärksamheten på en allmän missuppfattning, som råder beträffande detta anslags användning — något som jag själv erfarit av kammarledamöter senast här i dag — nämligen att detta anslag skulle gå till de frivilliga landstombsföreningarna och förvaltas och användas av dessa. Så är icke förhållandet. Det är ett rent militärt övningsanslag, som går

*Ang. anslag
till trupp-
förbandens
övningar.
(Forts.)*

Ang. anslag
till trupp-
förbandens
övningar.
(Forts.)

till arméfördelningscheferna och fördelas av dessa på underlydande regementschefer, som äro befälhavare för inskrivningsområden. Dessa regementschefer anordna övningarna, vilka ledas av militärbefäl. Men deltagandet i övningarna är frivilligt och därav namnet »*frivilliga landstormsföreningar*».

Dessa övningar äro av mycket stor betydelse.

Det har här i dag beträffande förhållandena vid mobiliseringen 1914 talats om, att befälet vid landstormen långt ifrån var vuxet sin uppgift, och att man utgått från fullkomligt felaktiga principer, när det gällde att tillsätta detta befäl. Ja, det är sant, att befälet i regel ej var vuxet sina uppgifter. Men vad talet om de felaktiga principerna vid uttagning av befälet beträffar, så må vi besinna, att man då, just med anledning av att landstormsövningar praktiskt taget ej förekommit före 1914, icke hade någon säker grund för urvalet.

Det åligger militärbefälhavare att i *förväg* utse befäl vid landstormen. Det är därför helt naturligt av mycket stort värde för militärbefälet att i *förväg* genom att följa dessa frivilliga övningar få tillfälle att lära känna deltagarna, pröva dem och sålunda få fram, vilka överhuvud taget lämpa sig till befäl.

Jag ber få fästa uppmärksamheten på dessa övningars betydelse ur en annan synpunkt.

De olika landstormsformationernas uppgifter i krig äro naturligtvis på förhand planerade. Och militärbefälet kan därför anordna dessa övningar så, att landstormsbefälet får tillfälle att orientera sig på och göra sig förtroget med de platser, som de dem underställda landstormsförbanden en gång vid krigstillfälle skola svara för. Landstormsbefälet får därigenom också på ort och ställe göra sig förtroget med de skilda eventualiteter, som därvid kunna möta. Måste det icke då ligga i sakens natur, att detta anslag är av mycket stor betydelse? I motionen har pekats på en hel del av landstormens uppgifter. Jag skall endast be att särskilt få fästa uppmärksamheten på en.

Vad sker vid mobilisering? Jo, då skola våra värnpliktiga från sina hemorter eller vistelseorter begiva sig till sina regementen. Och resan dit sker i regel med järnväg. Om således en fiende här och var efter vårt lands kuster sätter i land mindre avdelningar, som tränga fram till järnvägarna och förstöra dessa, i synnerhet broarna, så kunna ju de värnpliktigas inställelse vid regementena bli försenad, ja omöjliggöras. Vilka konsekvenser detta har, ligger ju i öppen dag. Arméns mobilisering och senare koncentrerung kan helt och hållet bero på de olika landstormsförbandens sätt att sköta sina uppgifter. Det måste finnas poster och avdelningar vid kusterna för att hindra ett dylikt fientligt framträngande. För den skull är det också ordnat så, att landet är uppdelat i små landstormsområden, vart och ett med sitt eget förråd, där utrustning finnes, varigenom landstormsförbanden erhålla möjlighet att hastigt komma ut på sina platser redan vid krigsutbrottets första timmar, ja om möjligt ännu tidigare.

Jag vill fråga: Kan det anses vara förenligt med ansvars känsla, att staten, när den har en organisation, enligt vilken våra — det få vi väl erkänna — värdefullaste årsklasser skola i första hand gå ut för att ställas mot en anfällande fiende, låter detta ske utan att sörja för, att det befäl, som skall leda dessa landsstormstrupper, åtminstone i någon mån, är vuxet sina uppgifter.

Jag skulle vilja vädja till er, mina herrar: Hur skulle ni själva känna det, om ni oförutsett såsom landstorms befäl bleve ställda inför den uppgiften att utan föregående övning taga ansvaret för hundratals, ja, tusentals människors liv? Och hur skulle ni känna det vid den tanken, att edra söner vid mobilisering finge gå ut för att ställas under ett befäl, som i ingen mån vore vuxet sina uppgifter, och som kanske i onödan uppoffrade deras liv?

Jag anser, att detta anslag är synnerligen behjärtansvärt. Kammararen har förut i år visat sig kunna bevilja anslag, som varit större än vad Kungl. Maj:t äskat eller vederbörande utskott föreslagit. Jag anser, att kammararen här har ett tillfälle att göra på samma sätt, och jag anhåller därför, herr förste vice talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herrar *Olsson* i Berg och *Petersson* i Broaryd instämde häruti.

Herr **Starbäck**: Herr förste vice talman! Jag har redan instämt med herr Holmgren och har för övrigt i sak mycket litet att tillägga till det utmärkt klargörande anförande, som han höll. Vad återigen min vän, herr Jönssons i Revinge anförande beträffar, så kan jag icke låta det obesvarat lämnas åt protokollet för att förevisas, huru värt det för övrigt kan vara den äran, utan skall be att få stryka under ett par saker.

Jag ber då, herr förste vice talman, att till en början få säga det, att när jag fick se detta statsutskottets betänkande och upptäckte landstormsfrågans läge där, så måste jag tacksamt erkänna, att frågan fallit framåt. Det hade ju omkring en saklig försvarsfråga bildats en liten borgerlig samling, som, om man för ett ögonblick läte sin gamla optimistiska naturell behärska sig, tycktes kunna lova ett och annat för framtiden. Vi ha herr Kvarnzellius i spetsen för reservationen, men även högern och bondeförbundarna äro representerade. Seså, tänkte jag, kan det verkligen vara möjligt detta, ja, då är det ju anledning till glädje.

Sakfrågan med avseende på detta landstormsanslag är ju så ovanligt enkelt solklar för den som vill se hur den ligger. Om herr Jönsson i Revinge icke vill det, så må det här endast konstateras; jag tänker icke rikta några förebräelser mot honom för hans ovillighet. Men det har sagts här i kammararen ett par gånger, ja många gånger förut, och det må ännu en gång strykas under, att här är det icke fråga om ett vanligt beviljande, utan om en del, en viktig, integrerande del av hela vår arméorganisation. Det är fråga om truppförband, som utgöra vårt första uppbåd och som skola kastas emot fienden för att skydda den egentliga mobiliseringen, precis som herr

Ang. anslag till truppförbandens övningar.
(Forts.)

Ang. anslag
till trupp-
förbandens
övningar.
(Forts.)

Holmström nyss klargjorde, och jag kan därför i det avseendet fatta mig mycket kort.

Frågan ställer sig nu för mig sålunda: Skola vi ha kvar dessa bestämmelser i vår härorganisation, skola vi ha dessa utomordentligt värdefulla årsklasser att kasta fram närhelst det gäller, utan att giva dem utrustning, befäl och vapen? De moderna vapnen ha de nämligen bra liten kännedom om, ty sådana finnas icke i landstormens förråd, och de sakna övning i deras bruk. Är det så, mina herrar, ni mena, att Sveriges försvarsfråga skall lösas i dessa oroliga tider! Vad skall man kalla dylikt? För min del kallar jag det bluff, det må sägas rent ut. Vi ha en pappersparagraf, som talar om 190,000 man, och den paragrafen låta vi stå kvar, men vi vilja spara på 50,000 kronor, ett belopp, som enligt sakkunnigt utlåtande ger oss möjlighet att skänka dessa trupper något så när dugande befäl. Är det rim och reson? Jag vågar verkligen göra den frågan och ber nu, herr förste vice talman, att få yrka bifall till reservationen.

Med herr Starbäck förenade sig herr *Norman*.

Herr **Berg** i Karlskrona: Herr förste vice talman! Första gången landstormen i vårt land hade tillfälle att bli prövad var ju som vi veta år 1914. Dessförinnan hade ju staten år efter år lämnat anslag, avsedda att göra det möjligt för en del av vårt lands invånare att frivilligt öva sig för de uppgifter landstormen skulle tjäna. Hur såg det nu ut 1914, när landstormen mobiliserades? Jag tror, att man kan säga, att hade icke den del av landstormen, som ej undergått någon övning, sedan den sluppit ifrån beväringen, varit bättre än den del, som varit med i de frivilliga landstormsövningarna, då tror jag det hade sett helt annorlunda ut. I allmänhet var det nämligen så, att dessa personer, som deltagit i de frivilliga landstormsövningarna, nu då mobiliseringen kom, genomgående hade ett behov av att sköta sina egna angelägenheter. De infunno sig sålunda vid mobiliseringen, men med en permissionsedel i handen och anhöllo om permission från landstormstjänstgöringen, en anhållan, som de motiverade med, att de måste sköta sina egna angelägenheter. När slutligen de olika landstormskompanierna kommo till sina respektive förläggningsorter, visade det sig, att de, som deltagit i de frivilliga landstormsövningarna och utnämnts till befäl, i regel utgjordes av sådana, som icke hade exercerat något alls, eller sådana, som under exercisen utbildats i militär sjukvård. Dessa hade blivit uttagna till befäl, men i kompaniernas leder stodo åtskilliga andra, som varit underbefäl vid olika truppslag, men dessa hade icke ansetts lämpliga till befäl.

Det är alldeles uppenbart, att man inför en sådan situation gör sig den frågan, huruvida de principer, som blivit tillämpade vid befälsuttagningen varit de rätta.

Jag skall vidare be att få erinra om de stora frivilliga landstormsövningarna, som gingo av stapeln 1915 på vintern, då ju ett stort antal landstormsmän samlades på olika platser för att gå ige-

nom en kurs på sex veckor. Hur gick man till väga vid det tillfället? Jo, man delade upp dessa landstormsmän i tre plutoner, och när de sex veckorna gått tillända och de tre plutonerna genomgått likartade övningar, visad det sig, att i en av plutonerna, som bestod uteslutande av arbetare, där fanns det ingen enda, som dugde till befäl, men i de båda övriga plutonerna dugde allihop. Jag frågar, är det rätta sättet att se den uppgift, som landstormen har, är det så intresset för landets försvar skall vidmakthållas? Hur gick man tillväga, då det var fråga om tvångskommendering till landstörmsövningarna? Jo, av hela den kontingent, som togs ut från den plats, där jag själv hör hemma, var det icke mer än en enda arbetare, som erhöll befäl. Man frågar sig, om det verkligen icke fanns flera arbetare, som kunde passa i befälskadrerna, man frågar sig, om icke arbetarna hade minst lika stort fosterlandsintresse, som de övriga. Och det må jag säga, att om vårt lands arbetarklass vid mobiliseringen 1914 hade brustit i ansvarskänsla mot fosterlandet på samma sätt, som de, som tagits ut och utbildats till landstörmsbefäl, så tror jag det sett helt annorlunda ut än det vid den tidpunkten verkligen gjorde.

Det är från den synpunkten man måste se denna fråga. När herr Holmgren säger, att anslaget endast avser 50 öre per landstörmsman, så är det ju alldeles uppenbart, att man kan göra en sådan beräkning. Men granskar man sedan det lilla antal, som på varje plats skulle uttagas till dessa landstörmsövningar, så är det ju uppenbart, att beloppet blir avsevärt mycket större.

När man således har kännedom om allt detta, så kan man icke säga annat än att de belopp, som hittills anslagits för dessa ändamål, de ha icke i fosterlandets tjänst blivit utnyttjade på sådant sätt, att man i fortsättningen kan gå in för att bevilja anslag för detta ändamål, och med hänsyn härtill ber jag, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Jönsson i Revinge: Herr förste vice talman, mina damer och herrar! Ja, det hör ju till det militära betraktelsesättet, att överallt och vid varje gräns se hotande och lurande fiender, och det är väl detta, som utgör förklaringen till att kapten Holmström i Gävle höll det anförande, som han nyss hade.

För min del betraktar jag verkligen saken så, att jag icke tror, att man åtminstone under de närmaste åren behöver räkna med någon överväldigande risk för en fientlig landstigning på vare sig den ena eller andra punkten av Sveriges kuster. Eftersom landstormen icke skall kallas ut annat än för hemortens försvar, så förstår jag icke, varför herr Holmström rullar upp hela detta problemet just i detta sammanhang. Landstormen är, som herr Holmström mycket riktigt påpekade, avsedd att skydda arméns mobilisering och att bevaka våra kuster och gränser o. s. v. Men om landstormen är så fullkomligt underhålligt organiserad, som den enligt herr Starbäcks ut-sago skulle vara — han sade, att den saknade beväpning, utrustning och befäl — ja, då förstå väl herrarna, att man icke kan råda bot för allt detta genom att riksdagen beviljar dessa 50,000

Ang. anslag
till trupp-
förbandens
övningar.

(Forts.)

*Ang. anslag
till trupp-
förbandens
övningar.
(Ports.)*

kronor. Jag föreställer mig att, även om man beviljar anslaget, så skola herrar Holmström och Starbäck med lika mycket skäl kunna säga, att landstormen är fullkomligt oförmögen att fylla sina uppgifter i vår försvarsorganisation. Den skulle ju bli i det närmaste lika underhålligt utbildad, som den är nu och således tjänar det icke mycket till att taga upp det gamla spørsmålet att landstormen fullständigt saknar organisation. Ty sannerligen den får någon organisation genom att man beviljar 50,000 kronor till de frivilliga landstormsovningarna.

Det må vara riktigt som herr Holmström sade, att det icke är de frivilliga landstormsföreningarna, som få anslaget, utan arméfördelningscheferna, som skola disponera beloppet. Men det är dock så, att endast de, som frivilligt anmäla sig till deltagande i dessa övningar, bli inkallade, och det ligger nog, synes det mig, rätt mycket i, vad den föregående ärade talaren nyss anförde beträffande landstormsbefälet vid mobiliseringen 1914. Ty det var ju faktiskt på det sättet, att man konsekvent undvek, så gott man kunde, att, åtminstone för några högre befälsuppgifter — uttaga f. d. stamanställda, utan det skulle vara folk, som hade en viss social position, även om de vore så att säga rena kronvrak och icke hade ett dugg militär utbildning.

Ut sådana förhållanden tror jag verkligen icke, att det är så utomordentligt trängande att just nu, när icke ens arméförvaltningen begärt detta anslag, belasta budgeten med, i alla fall, 50,000 kronor. Det må vara sant, att summan är liten, men med en liten summa här och en liten summa där, så blir det ju småningom en större summa, om alla småbeloppen sammanräknas.

Jag ber därför, herr förste vice talman, att få vidhålla mitt förut gjorda yrkande.

Herr Holmgren: Herr förste vice talman, mina damer och herrar! En föregående talare, min värderade vän på blekingebänken, rullade upp en alldeles hemsk tavla för oss, och skulle förhållandena vara sådana, som han sade, så tycks det ju vara åtskilligt, som behöver vinna rättelse i fråga om landstormens organisation. Men jag frågar, är det större utsikt, att rättelse kommer till stånd i detta hänseende, om riksdagen icke skulle bevilja dessa 50,000 kronor än om riksdagen beviljar ett sådant anslag? I och med det att riksdagen ställer medel till förfogande för övning av landstormen, och arméfördelningscheferna få dessa medel till sin disposition, så torde väl Kungl. Maj:t bliva nödsakad att giva sina militära myndigheter ett ordentligt påpekande angående önskvärdheten, för att icke säga nödvändigheten av att med ytterlig omsorg utse befälet vid landstormen, samt att ägna sin uppmärksamhet åt det sätt, varpå deltagarna förmå fylla de uppgifter, som ställas på dem under dessa övningar. Jag finner i herr Bergs anförande ett ytterligare skäl till att riksdagen bör taga detta motionsvis framförda yrkande och vidhåller mitt förut gjorda yrkande i denna riktning.

Herr Sköld: Herr förste vice talman! Herr Starbäck, som ju är motionär i denna fråga, sade att statsmakternas tillvägagångssätt härvidlag vore en bluff. När vi ha en §, som stadgar det eller det, men riksdagen icke tar konsekvenserna därav, så är detta enligt herr Starbäcks mening en bluff. Jag skulle vilja påstå, att det förhållandet att denna § blivit en bluff, en pappersorganisation, icke minst beror på det sätt, varpå befälskadern för landstormen organiserats. Herr Holmström i Gävle vädjade patetiskt till vår känsla och undrade, hur det skulle kännas för oss, om landets bästa årsklasser skickades ut under ett befäl, som icke vore vuxet sin uppgift. Ja, han vädjade till och med till våra föräldrakänslor och undrade, huru vi skulle känna det, om våra egna söner skickades ut under ett sådant befäl. Männe inte, herr Holmström, det är så, att rätt mycket av dessa känslor spela en roll även för oss, som icke velat vara med om detta anslag. Jag har åtminstone personligen den uppfattningen, att landstormsbefälet icke är vuxet sin uppgift och icke heller blir det med de åtgärder, som här äro föreslagna. Och denna min personliga uppfattning bygger jag på erfarenheter, som naturligtvis icke på något sätt kunna vara så ingående som herr Holmströms, men som i alla fall torde äga sitt värde. År 1914 verkade jag som medarbetare i en tidning i en stad, där landstormen mobiliserades, och jag hade att å tjänstens vägnar titta på dess övningar. Jag hade en liten smula sakkunskap, enär jag alldeles nyss kommit från en fast anställning vid ett infanteriregemente. Vad såg jag? Jag såg många stamanställda stå i ledet och åtskilligt f. d. stamanställt befäl ledde exercisen av små underavdelningar, men jag såg dessutom en del personer, ingenjörer, rådmän, kontorschefer, adjunkter, folkskollärare o. d. med händerna på ryggen promenerande fram och tillbaka på skolgården, där denna exercis ägde rum. De voro troppchefer, plutonchefer, kompanichefer och bataljonschefer. Jag kände många av dessa herrar med bindel om armen och visste, att icke många av dem kunde vara ägnade att föra befäl. Nu säger man, att detta var 1914, men att det kan ha blivit bättre sedan. Jag har då ännu en erfarenhet att åberopa. När jag var mobiliserad 1915 under 3 månader, hade jag en befälspost vid ett av dessa mobiliserade kompanier. Vid ett tillfälle ställdes det kompani jag tillhörde till förfogande för en frivillig landstormskurs, som ägde rum å mobiliseringsorten. Jag hade då tillfälle att en hel dag på nära håll se, huru dessa ingenjörer, folkskollärare, kontorschefer etc. etc. misshandlade manskapet ute i terrängen. Jag hade dock varit med om att utbilda underbefäl, så att jag tror mig äga någon förmåga att bedöma, om en människa duger för denna uppgift eller icke. Men jag får säga, att icke fick jag någon stor tanke om framtidsmöjligheterna för befälsföring hos dessa överklassare, som ryckt ut från sitt bekvämliv och som nu trampade omkring ute i terrängen. Deras tankevärld hade aldrig varit inriktad på de uppgifter, som här förelågo. Det var för mig självklart, att de aldrig skulle bliva vuxna de krav, som man bör ställa på dem, som skola föra befäl över landstormstrupper.

Ang. anslag till truppförbandens övningar.

(Forts.)

Ang. anslag
till trupp-
förbandens
övningar.
(Forts.)

Det kan icke vara så, som herr Holmgren framhöll, att i den kritik, som från vår sida riktats mot den bestående organisationen, skulle ligga ett skäl för bifall, ty det är omöjligt att med den organisation, som landstormen har, komma till något resultat. Nu ha vi icke på flera år beviljat detta anslag. Vi stå inför en revision av vårt försvarsväsende, och det är klart, att om landstormen skall kunna fylla en verklig uppgift i vår försvarsorganisation, så måste den organiseras om. Med hänsyn till den förestående försvarsrevisionen och till att riksdagen under föregående år nekat detta anslag, anser jag synnerligen starka skäl föreligga för att riksdagen icke i år bifaller motionen.

Jag ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag å reservationen.

Häruti instämde herrar *Paulsen, Hagman, Lovén, Borggren* och *Björk*.

Herr **Starbäck**: Herr förste vice talman! Endast en kort replik, som samtidigt må anses som en upplysning, särskilt riktad till herr Sköld! Han säger, att om landstormsorganisationen skall finnas kvar i vår härorganisation, sådan den hittills varit, så bör den göras om. Ja, får man taga detta som ett löfte, att herr Sköld kommer att arbeta för att den skall göras om, när det visat sig, att dess nuvarande organisation är fullständigt ohållbar, då ha vi verkligen haft någon liten nytta av denna debatt. Efter vad jag tror mig veta — ja, jag vet det för resten — har i försvarsrevisionens betänkande landstormsfrågan framträtt på sådant sätt, att de olika huvudförslagen givit åt landstormen ungefär precis samma plats som den nu har. Varje förslag, såväl högerns förslag som majoritetens förslag och även socialdemokraternas, räknar med en landstormsorganisation. Nu säger herr Sköld, att vi icke skola göra något nu, utan vi skola vänta, till dess vi kunna göra om denna organisation. Han tycktes giva mig rätt uti, att den §, som handlar om landstormsorganisationen, är blott en bluff. Paragrafen är en bluffparagraf — tyckte jag mig höra, att han sade. Därför hade jag väntat mig, att herr Jönsson i Revinge och hans liktänkande skulle motionerat om att få denna § ändrad eller borttagen, så att vi icke behöfde plågas av känslan att ha stora truppförband organiserade på papperet men icke göra ett enda smul för att få dem organiserade i verkligheten. När nu så är förhållandet, att de betrodda män, som suttit i försvarsrevisionen, icke kommit ifrån landstormsorganisationen, då skola vi i alla fall vänta, till dess försvarsorganisationen blivit reviderad! Men, herr Sköld, när kommer då resultatet fram? Huru länge skall man hålla på? Och vad inträffar under tiden? Under tiden gå år efter år utan att arméns landstormsmän bliva övade eller att åt de frivilligt ledda övningarna gives möjlighet att råda bot på det stora fel, som begicks 1914. Tro ni verkligen, mina herrar, att vi, som äro försvarsvänner blunda för dessa fel, därför att kanske några adjunkter eller lektorer

blivit plutonchefer, under det att duktiga f. d. stamanställda icke fått för dem passande befäl? Det var själva systemet som var fullständigt felaktigt från början till slut. Och det skulle väl icke vara så omöjligt för riksdagen om den ville någonting att laga så, att dessa frivilliga övningar, avsedda för att vederbörande skola få reda på lämpliga befälsämnen, bliva effektiva. Men är det så, att det icke blir några frivilliga övningar alls, att vi icke få något anslag alls, då förefaller mig icke bara denna § utan det hela vara en bluff. Den meningen vidhåller jag. Jag säger, att det är en bluff, därför att vårt folk skall få reda på, huru man handskas med vår försvarsfråga. Vi gå hem och lägga oss till vila på huvudkudden i den trygga känslan, att den där organisationen finnes ju på papperet i alia fall, och en så och så stor truppstyrka, men sedan ägna vi icke en tanke åt, huru det i verkligheten förhåller sig.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Ang. anslag
till trupp-
förbandens
övningar.
(Forts.)

Herr **Holmström** i Gävle: Herr förste vice talman! När herr Sköld i sitt anförande ondgjorde sig över det sätt varpå en del jurister, rådmän, läroverksadjunkter o. s. v. tjänstgjort som landstombsbefäl, så anser jag, att herr Sköld därmed hjälpt mig att nå det mål, till vilket jag ville komma med mitt anförande. Jag påpekade, att de här föreslagna övningarnas betydelse låg bland annat däri, att det militära befälet i förväg skulle få tillfälle att pröva dem, som vore avsedda att tjänstgöra som landstombsbefäl, så att man icke skulle behöva gå till väga på samma sätt som före 1914. Man hade nämligen då icke haft något annat sätt att tillgripa än att taga reda på vilka som på grund av sin civila verksamhet kunde förmodas vara lämpliga till landstombsbefäl. Sålunda får jag lov att säga, att herr Sköld med sitt anförande har hjälpt mig.

Herr Berg i Karlskrona hade en hel del att invända mot landstombsövningarna och landstombsbefälet. Ja, naturligtvis finnes det många fel; det kan ingen människa påstå något annat. Men just den omständigheten — såsom också herr Holmgren mycket riktigt påpekade — att det finnes fel är icke anledning till att man skall slopa hela organisationen. Det bör i stället vara anledning till att man slår ned på dessa fel och får rättelse åvägabragt. Detta är icke någon huvudsynpunkt, som herr Berg ville göra gällande, utan huvudsynpunkten är, huruvida landstormen verkligen har något värde för vårt lands försvar och huruvida det är väl beställt med förhållandena sådana de nu äro.

Herr Jönsson i Revinge ville låta påskina, att jag skulle haft något slags skrämselförande, när jag nyss skisserade, huru förhållandena vid en mobilisering skulle te sig. Och han sade, att det lät på mig som om jag över allt såge lurande fiender. Nej, herr Jönsson i Revinge, skulle situationen vara sådan, att vi över allt såge lurande fiender, då skulle nog mitt yrkande utmynnats i något helt annat.

Ang. anslag
till trupp-
förbandens
övningar.
(Forts.)

Jag skall emellertid be att få läsa upp vad herr Jönsson i Revinge själv varit med om att underteckna i försvarsrevisionens betänkande, däri det bl. a. heter:

»En grundbetingelse för landstormens användbarhet är, att det för densamma avsedda befälet, vilket uttages ur landstormsmännens egna led, är någorlunda förtroget med sina åligganden. För närvarande lämna emellertid förhållandena härutinnan mycket övrigt att önska.»

Så säger försvarsrevisionen i sitt betänkande. Låtom oss be-
sinna, att det befäl, som förordnades på grund av deltagande i 1914
och 1915 års landstormsövningar så småningom gått ur landstorms-
åldern. Den sista årsklassen gick ut förra året. Nu är det således
— som också i motionen påpekats — stora luckor i landstormsbefäls-
kadrerna, ja, inom vissa landstormsområden finnes intet befäl alls.
Om försvarsrevisionens förslag till landstormsövningar blir antaget
av riksdagen, så äro ju därmed icke dessa luckor genast fyllda. Det
kan dröja år, innan den nya organisationen träder i funktion. Och
ett helt år ytterligare framflyttas det automatiskt på grund av den
av revisionen föreslagna utökade tjänstgöringstiden i beväringen, var-
igenom inträdet i landstormen blir ett år senare än vad nu är fallet.
Och ingen lär väl tro, att med de första landstormsövningarna allt
befäl kan vara färdigt att fylla de tomma platserna. Och därför
anser jag det synnerligen nödvändigt, att anslag beviljas till dessa
landstormsövningar icke minst ur den syupunkt, som herr Sköld här
har framfört.

Herr Eurén: Herr förste vice talman, mina damer och herrar!
Jag kan icke åhöra denna debatt och låta den avslutas utan att uttala
en protest mot det sätt, varpå herr Sköld målade landstormsövningarna — i grella och överdrivna färger. Jag måste uttala en protest å deras vägnar, som frivilligt och utan ersättning ägna sin tid och sitt arbete åt att åstadkomma dessa övningar. Jag tror, att detta deras arbete är värt ett litet bättre omdöme än vad herr Sköld sökte göra gällande. De utföra ett arbete, som det är statens plikt att utföra. Det finnes ingen i denna församling, som överhuvud är övertygad om behövligheten av ett försvar för vårt land, som icke erkänner, att landstormen måste finnas till. Men om man erkänner detta, så är väl en ofrånkomlig konsckvens härav, att man också erkänner, att det befäl, som skall föra dessa landstormstrupper, måste ha någon övning. Och om man såsom herr Sköld m. fl. som yttrat sig icke är nöjd med detta befäls nuvarande kvalifikationer, varför kommer man då icke med förslag om att ändra dessa förhållanden, som man med så kritisk blick iakttagit? Jag förstår icke detta.

Jag har således ansett mig å deras vägnar, som nu frivilligt offra tid, arbete och av sin egendom för denna sak, böra uttala en protest mot vad som yttrats.

Herr förste vice talman! Jag ber att i samband med dessa ord också få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Ang. anslag till truppförbandens övningar.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 44 av utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Voteringen utvisade 118 ja mot 70 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 45 och 46.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 47.

Lades till handlingarna.

Punkterna 48—54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 55 och 56.

Lades till handlingarna.

Punkterna 57—61.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 62.

Lades till handlingarna.

Punkterna 63—111.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 112, angående ordinarie reservationsanslaget till flottans nybyggnad och underhåll.

Ang. flottans nybyggnad och underhåll.

I enlighet med vad Kungl. Maj:t under punkten 117 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen, hemställde utskottet, att riksdagen måtte i riksstaten upptaga ordinarie reservationsanslaget till flottans nybyggnad och underhåll med 2,920,000 kronor.

Ang. flottans
nybyggnad och
underhåll.
(Forts.)

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Oscar Olsson*, *Johan Nilsson* i Malmö, *Asplund*, *Anderson* i Råstock, *Carlsson-Frosterud*, *Törnkvist* i Karlskrona, *Andersson* i Prästbol och *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava annan i reservationen angiven lydelse.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Vid denna punkt föreligger också en reservation av åtta av utskottets ledamöter. Det är icke fråga om annat än ändring av grunderna för dispositionen av anslaget. Förra årets riksdag beslutade vid motsvarande ärendes behandling att uttala, att materialkostnaderna syntes böra beräknas med hänsyn till gällande dagspriser och arbetslönerna bestridas i sin helhet av förevarande anslag. Det vill med andra ord säga, att det dyrtidstillägg, som utgår till arbetare, vilkas avlöning utgår av detta anslag, också bör bestridas av underhållsanslaget. Departementschefen uttalar i anledning av riksdagens beslut i fjol, att i en tid, då dyrtidsanslagen vore under avveckling, vore det enligt hans mening förnuftigt att icke göra någon ändring i avseende på fördelningen å olika anslag av till vid flottans varv anställd personal utgående löner och dyrtidstillägg, utan istället avvakta den tid, då man vid varven kunde övergå till fasta lönesatser utan dyrtidstillägg. Den lämpliga tidpunkten för en sådan övergång syntes emellertid departementschefen ännu icke vara inne. Med hänsyn härtill och under hänvisning till vad marinförvaltningen i anledning av riksdagens uttalanden anfört hemställde han, att riksdagens nämnda uttalande för närvarande icke måtte föranleda någon åtgärd.

Det är denna departementschefens uppfattning, som vi åtta reserveranter funnit vara bärande och ha sålunda ansett, att riksdagen icke nu bör bestämt fordra en sådan överflyttning av dyrtidsersättningen från dyrtidstilläggsanslaget till det ordinarie avlöningsanslaget. Det torde vara så, att vi stå inför avveckling av dyrtidstilläggen. Det förefaller därför ganska omotiverat att, då frågan så ligger, ändra ett förhållande, som pågått i fem å sex års tid. Visserligen invändes det, att det är en nyttig åtgärd att göra den begärda förändringen, men det synes var ganska litet motiverat med hänsyn till det allmänna läget.

Reservanternas yrkande går ut på att ur utskottets utlåtande skall andra stycket strykas och i stället skall införas det stycke på fem rader, som återfinnes i reservationen. I övrigt äro yrkandena alldeles lika. Jag ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande i denna punkt fogade reservationen.

Herr **Jönsson** i Revinge. Herr förste vice talman, mina damer och herrar! Den föregående ärade talaren sade, att det skulle vara omotiverat att vidtaga ändring i ett förhållande, som pågått i fem —sex års tid. Men statsutskottet skrev redan förra året till Kungl. Maj:t och begärde ändring i detta förhållande, begärde beträffande

varvsarbetarna, att, för att få en bättre överblick över vad flottans underhåll verkligen kostar, dyrtidstillägget skulle inräknas i underhållsanslaget. Men marinförvaltningen avstyrkte åtgärden och Kungl. Maj:t, d. v. s. försvarsministern, ansåg sig böra följa marinförvaltningen. Nu har statsutskottets majoritet icke känt sig övertygad av de skäl, som marinförvaltningen och försvarsministern anfört till försvar för det gamla förhållandet, utan det upprepar nu sin skrivelse och begär, att en ändring måtte komma till stånd, och såvitt jag kan förstå, finnas starka sakskaäl för en sådan förändring. Det är så nämligen, att dels är det svårt, från bokföringssynpunkt sett, att föra utgifterna på olika anslag, och dels ha statsmakterna icke någon möjlighet att beräkna de verkliga utgifterna beträffande flottans underhåll. Det har lett till att, när riksdagen har beviljat ett anslag och detta gällt t. ex. vid armén anslag till vapen, har man kunnat beställa flera vapen än riksdagen beslutat, ty en del av kostnaderna för denna vapenanskaffning har täckts av dyrtidstilläggsanslaget. Man har därigenom kunnat göra vapentillverkningen större än som i propositionen avsetts, och detta kan icke vara något riktigt förhållande. Statsutskottets majoritet har icke avsett att framkalla någon löneförsämring för varvsarbetarna, utan har utgått från att det skulle gå lika bra att bestämma en timlön för dessa arbetare, i vilken man kunde inräkna dyrtidstillägget, då prisindexen, om man skall taga den utgångspunkten, på senare tid har stabiliserats. Det möter icke heller hinder, att man i själva underhållsanslaget inräknar medel för dyrtidstillägget åt arbetarna. Man kan dock, om man så nödvändigt vill, välja den formen, att fasta timlöner fortfarande utgå samt dyrtidstillägg på dessa enligt samma grunder som för övriga statsanställda. Statsutskottets majoritet vill endast fasthålla vid, att varje belopp som utgår till arbetslöner inräknas i underhållsanslaget. Följden skulle naturligtvis bli, att underhållsanslaget måste höjas, men vi anse, att detta i alla fall är bättre än det nu praktiserade tillvägagångssättet. Jag ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

*Ang. flottans
nybyggnad och
underhåll.*
(Forts.)

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Hansson**: Herr talman, mina damer och herrar! Då jag i fjol i riksdagen uttalade mig mot denna anordning var det på grund av min övertygelse om att intet stod att vinna på den väg, som statsutskottet då anvisade. På grund av samma övertygelse har jag icke efterkommit de önsningar, som uttalades i statsutskottets utlåtande i fjol, utan jag har delat marinförvaltningens uppfattning, att man genom att följa statsutskottet skulle i stället för att vinna ökad möjlighet till en säker beräkning av anslaget komma in i ett osäkerhetstillstånd. Och säkert är att åtminstone en av de två vägar, som statsutskottet i år anvisat, måste föra oss in i ett sådant icke önskvärt osäkerhetstillstånd. Den ena vägen kan man mycket väl gå, därför att den bygger på de fasta lönerna och den fasta koncisa beräkningen, men om man, som herr Jönsson i Revinge antydde, vill bibehålla samma timlöner som nu och räkna dyrtidstillägget på dessa enligt de

*Ang. flottans
nybyggnad och
underhåll.*
(Forts.)

för andra statstjänare gällande grunder, men i stället för att föra den senare utgiften på dyrtidstilläggsanslaget för den på underhållsanslaget, då vinner man icke annat än en överföring från en utgiftspost till en annan. Osäkerheten består, och marinförvaltningens invändning mot denna osäkerhet har fortfarande giltighet. Marinförvaltningen säger nämligen ungefär så här: vi veta icke, när vi göra upp våra beräkningar, vilka grunder statsmakterna komma att fastställa för dyrtidstillägget, vi veta icke heller, hur prisnivån kan utvecklas och vilken index som kan bli tillämpad. Om vi beräkna anslaget för dyrtidstillägg efter viss förmodad skala, kunna två saker inträffa. Antingen går prisnivån ned, så att dyrtidstillägget blir mindre än som beräknats, vilket betyder att själva underhållsanslaget, som är ett reservationsanslag, blir större. i stället för att om utgifterna gå på dyrtidstilläggsanslaget man gör inbesparingar genom nedgång i prisnivån. Eller också går det den motsatta vägen att prisnivån höjes och dyrtidstilläggsanslaget måste springa upp till större belopp än man vid beräkningarna tagit hänsyn till, och då betyder det att för att kunna betala dyrtidstillägget, måste man minska utgifterna för materielen, d. v. s. faktiskt minska underhållet av flottan. Den anmärkningen kommer man icke ifrån, så snart man i likhet med statsutskottet går på den linjen, att man bibehåller lön och dyrtidstillägg. Vill man komma ifrån den anmärkningen, har man att resolut gå över på ståndpunkten: slopande av dyrtidstilläggen och fastställande av fasta löner. Då är frågan: tjänar det något till att, när man håller på att återvända till normala förhållanden, som kunna möjliggöra fixerandet av mera fasta löner, tjänar det då något till under de två eller tre år, som kunna återstå, innan vi hinna dit, att för en viss grupp etablera en annan ordning än för övriga statstjänare. Jag tror det icke, och jag får säga, att statsutskottet har i en annan punkt gett oss ett ganska illustrativt exempel på, vilken risk det kan vara att för en särskild personalgrupp — när vi för andra behåller den reglering efter dyrtidsförhållandena, som ligger i ett dyrtidstillägg, som stiger eller sjunker — införa fasta löner. I fråga om manskapslönerna gick man år 1921 över till mera fasta löner och mindre beroende av dyrtidstillägget. Vad blev följden? Jo, redan vid 1922 års riksdag ansåg sig statsutskottet böra nedsätta den fasta begynnelselönen med 150 kronor, och år 1923, d. v. s. enligt det förslag, som nu antagits av kammaren, har riksdagen ansett sig böra återigen nedsätta de fasta lönerna. I stället för att åstadkomma fasta avlöningsförhållanden har riksdagen sålunda faktiskt skapat en ordning, där manskapet icke vet från det ena året till det andra vad det får betalt i fast lön och där det kan inträffa, när nya bestämmelser skola gälla för rekapitulanter, att den som blivit anställd strax före den 1 juli i år, kan komma upp i högre lön än den, som haft fast anställning redan ett eller två år och rekapitulerar efter den 1 juli. Det är icke något att göra däråt nu, men jag har velat fästa herrarnas uppmärksamhet på vad det kan leda till, då man i en tid med osäkerhet på det ekonomiska området lämnar den regulator, dyrtidstillägget utgör.

Återstår då den frågan: Vad vinner man? Herr Jönsson i Revinge säger, att man vinner större överblick över anslaget. Herr Jönsson i Revinge säger icke, att man gör besparingar, ty det kan herr Jönsson i Revinge icke säga, ty det gör man icke. Om man överför dyrtidstillägget till underhållsanslaget, betyder det bara att man ökar underhållsanslaget, med precis den summa, som annars skulle gå ut av dyrtidstilläggsanslaget. Man kan nämligen icke beträffande ett anslag som underhållsanslaget säga, att eftersom det är så och så stort, tycka vi att det är för högt och sänka det så och så mycket. Grunden för beräkningen måste vara det behov av underhåll som förefinnes, och jag tror mig kunna säga, att även om underhållsanslaget är något bättre ställt under de senare åren än under de närmast föregående åren, är det icke mer än nått och jämt tillräckligt för de nödvändiga underhållsarbetena. Man kan icke spara ett enda öre genom den anordning, som statsutskottet föreslagit. Jag kan icke på något sätt inse, att man vinner några fördelar men man kan, om man går den alternativa vägen med bibehållande av dyrtidstillägget vinna osäkerhet i fråga om tillgången av underhållsmedel. Jag tror, att statsutskottets majoritet har orätt, och hemställer till kammaren att biträda den mening, som är uttryckt i Kungl. Maj:ts proposition och som upptagits i en reservation av socialdemokraterna inom utskottet.

*Ang. flottans
nybyggnad och
underhåll.*

(Forts.)

Herr **Holmgren**: Herr talman, mina herrar! I fjol gjorde statsutskottet ett uttalande i samma riktning som i år men med något olika formulering. Under tiden mellan det statsutskottet avgav sitt utlåtande och frågan var före i kammaren erhöj jag för min del upplysningar från fullt vederhäftigt håll, som för mig gjorde klart och tydligt, att en del av statsutskottets motivering icke var på denna punkt fullt korrekt, och jag gjorde då i kammaren det yrkande, att motiveringen måtte utslutas, och det blev också kammarens beslut, sedan det visat sig, att försvarsministern intog samma ståndpunkt som jag i denna fråga. När denna ånyo förelåg i år på första avdelningen, hade jag samma uppfattning som i fjol och drev denna till en början. Men så befanns det, att en representant för marinförvaltningens ingenjöravdelning, som tillkallats för att lämna upplysningar, på det bestämdaste uppgav, att den av statsutskottet ifrågasatta anordningen med sammanslagning av dessa anslag skulle ganska lätt låta sig genomföras och dessutom medföra vissa fördelar. När nu en representant för det ämbetsverk, som i fjol hade en annan uppfattning, i år hävdar detta, ansåg jag för min del, att jag ej hade anledning av vidhålla den ståndpunkt, jag i fjol intog, utan ansåg mig i år böra gå med statsutskottets majoritet.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Hansson**: Herr talman! Det förefaller mig, som om herr Holmgren byggde sin omvändelse på något osäker grund, då herr Holmgren byggt på

Ang. flottans
nybyggnad och
underhåll.
(Forts.)

av en tjänsteman vid marinförvaltningen lämnade upplysningar. Dessa upplysningar ändra ju ingenting i det faktum, att marinförvaltningen i sina petita bestämt *avrått* från förslaget. Om en tjänsteman i marinförvaltningen går sin ansvariga myndighet emot i upplysningar till statsutskottet, har jag ingen anledning att sätta större tilltro till dessa än till dem, som framkommit efter prövningen inom det ansvariga ämbetsverket.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Statsrådet anförde, att, om man nu skulle slå in på den vägen, att man skulle överföra dyrtidstilläggen till anslaget för flottans nybyggnad och underhåll, skulle marinförvaltningen ha att räkna med ett osäkerhetstillstånd, när den gjorde upp sina beräkningar, i så måtto, att den ej skulle ha reda på efter vilka grunder statsmakterna sedan skulle bestämma dyrtidstillägget. Men precis samma är förhållandet med de affärsdrivande verken i allmänhet. De veta ej heller, när de göra upp sina beräkningar, vilka bestämmelser, angående dyrtidstillägget som statsmakterna kunna fatta. Sålunda synes det mig, att marinförvaltningen ej kommer i sämre belägenhet än styrelserna för de affärsdrivande verken i allmänhet, och jag tror ej, att det blir så utomordentligt svårt för marinförvaltningen att trots detta göra upp tillförlitliga beräkningar, att man ej på grund härav, skulle kunna gå över på det nya systemet. För min del tror jag, att man bör söka åstadkomma fasta timlöner för varvsarbetare, ty det är icke samma förhållande med dem, som med statstjänarna i allmänhet. För dessa bestämmas lönerna av riksdagen, men varvsarbetarnas löner bestämmas av de marina myndigheterna. Riksdagen blir aldrig åtspord om den saken. Det har varit så, att man höjt timlönen för varvsarbetarna ganska avsevärt, och därom är intet att säga med hänsyn till dyrtiden, men sedermera beräknar man på dessa högre timlöner dyrtidstillägg enligt samma grunder, som gälla för statstjänarna i allmänhet. Försvarsministern förbigick den synpunkt, som jag framförde i mitt förra anförande, nämligen hur det ställer sig med vapenanslaget. Där är det så, att tack vare det gamla beräkningssättet har man tillverkat flera vapen, än som avsågs vid propositionens framläggande och riksdagens godkännande av densamma. Och det kan ju icke på något sätt vara ändamålsenligt, att myndigheterna på det sättet bakom riksdagens rygg kunna göra större beställningar, än från början varit avsett. Jag för min del tror, att om man går över till ett system med fasta timlöner, vinner man en förenkling i fråga om bokföringen vid varven i allmänhet. Försvarsministern sade själv, att vi stå inför en avveckling av dyrtidstilläggen, och då synes mig, att när man i alla fall inom kort tid måste övergå till fasta timlöner för varvsarbetarna, skall det ej möta hinder att genomföra detta på denna punkt så snart som möjligt. Det kan ej vara svårare att göra denna förändring år 1923 än t. ex. i juli 1924 eller 1925. Dessa löner böra givetvis, synes det mig, anpassas efter förhållandena på den civila arbetsmarknaden för liknande arbetare. Och sålunda tror

jag, att svårigheterna härvidlag äro ganska överkomliga. Resultatet skulle emellertid bli att underhållsanslaget får bära alla de kostnader, som äro förenade med detsamma, och det synes mig, som om detta från bokföringssynpunkt sett skulle vara det enda riktiga, så att man ej har dels ett anslag för flottans nybyggnad och underhåll till ett visst belopp och ett annat anslag, som heter anslag till dyrtidstillägg, vilket till en del belastas av dessa kostnader. Då har riksdagen ingen möjlighet att beräkna, vad underhållet verkligen kostar beträffande flottan.

*Ang. flottans
nybyggnad och
underhåll.
(Forts.)*

Jag anser mig därför, herr förste vice talman, böra vidhålla mitt förra yrkande.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Hansson**: Herr talman, endast ett par repliker. Att man icke så länge man har ett gemensamt dyrtidstilläggsanslag kan bedöma ställningen, vad varje särskild post i förvaltningen kostar, det gäller ju överhuvud taget varje ämbetsverk. Inom varje förvaltning föres på ett konto för sig löner, men dyrtidstillägget föres på det gemensamma anslaget. Den argumenteringen gäller alltså inte en viss grupp utan hela dyrtidstilläggsanslaget.

Sedan talade herr Jönsson i Revinge om de affärsdrivande verken i jämförelse med marinförvaltningen och sade, att det går bra för de affärsdrivande verken. Ja, men det är just det som är avgörande, att marinförvaltningen icke är ett affärsdrivande verk som har egna inkomster, utan har endast fasta anslag att hålla sig till. De affärsdrivande verken ha däremot egna inkomster, så att säga, och kunna därför på ett annat sätt bemästra sådana förhållanden som uppkomma genom fluktuerande löner.

Den omständighet, som bragts på tal, att man kunnat tillverka större mängder vapen, än som avsetts, har jag icke haft tillfälle att undersöka, då jag hört om den saken först i dag. Det förefaller mig emellertid, att om detta är fallet, så har det icke skett på grund av dyrtidstilläggsanslaget, utan då måste det bero på en sådan nedgång i kostnaderna för anskaffningen, att man för den summa, som beviljats, kunnat anskaffa större antal vapen, än som beräknats. Därom kan jag emellertid nu ej yttra mig utan måste låta denna sak stå utanför. Men jag måste säga, att de skäl, som anförts för att bryta ut en särskild grupp och för denna bestämma andra regler, än som gälla för de andra grupperna, dem kan jag ej förstå.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Herr Jönsson i Revinge lyfte verkligen i sitt sista anförande något litet på slöjan över, vad man här egentligen avser med att fasthålla vid beslutet i fjol. Det är betecknande, att i samband med denna fråga har kommit att resa sig frågan, om varvsarbetarna överhuvud någon gång varit berättigade att få dyrtidstillägg från det allmänna anslaget. De, som stå bakom utskottets förslag, synas anse, att varvsarbetarna ej kunna betraktas som befattningshavare i sta-

*Ang. flottans
nybyggnad och
underhåll.*
(Forts.)

tens tjänst i den mening, som man inlägger i detta begrepp. Nu säger herr Jönsson i Revinge, att det gäller att komma till fasta timlöner utan dyrtidstillägg. Ja, det föreligger principiellt ingen meningsskiljaktighet mellan honom och mig på den punkten. Frågan är endast, om man skall hugga bort denna del av statens befattningshavare, innan man ger sig på att taga bort dyrtidstillägget i det hela och övergå till fasta löner. Jag finner för min del icke tillräckligt bärande skäl föreligga för att föregripa en normal utveckling i dessa avseenden genom att skära bort dessa grupper, och på den grund måste jag säga, att motiven för att nu besluta enligt statsutskottets mening knappast äro hållbara.

Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till reservationen.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp. Herr talman! Den siste ärade talaren yttrade, att de motiv, som lett statsutskottets majoritet, skulle vara svaga och t. o. m. ohållbara. Jag undrar verkligen det. Ty vi få väl ändå alla och en var rikta tanken på, att vi skola komma till normala förhållanden och icke i alla tider slitas med de här dyrtidstilläggen och indextalen och dylikt. Då säger man, att övergången skall ske för alla på en gång. Det blir nog en kinkig historia. Det låter vackert att säga, att det skall ske på en gång, men jag tvivlar på, att det kan ske i praktiken. Det lär vara en betydlig skillnad mellan dessa statstjänare och en del andra statstjänare. Jag tror sannerligen, att det nu gäller att söka så snart som möjligt få bort dyrtidstilläggen på alla områden, där det finnes någon rimlig möjlighet att göra det. Vi få rätta in oss på en vanlig nivå, så att var och en vet, vad han skall ha, och den som skall betala, vet vad han skall betala. Det är rätt, och jag tror, att det är skäl att göra så på alla områden, där det kan tillämpas. Det är intet tvivel, att om man vill klargöra, vad vissa arbeten kosta, så blir det en kinkig historia att reda ut det, och vi skola ej onödigtvis skaffa oss en massa folk, som räkna på månad och kvartal med dessa konstverk, som dyrtidstilläggen utgöra. Det är just av praktiska hänsyn, som jag ställt mig på samma linje som majoriteten. Jag tror, att det vore väl, om kamraren gjorde på liknande sätt även på andra områden, där det är på tiden att komma ifrån dessa dyrtidstillägg.

På dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Laurén**: Herr talman. Om jag fattade herr Jönsson i Revinge rätt, menade han, att det på grund av anslaget till dyrtidstillägg skulle vara möjligt att öka tillverkningen och öka antalet vapen utöver vad riksdagen bestämt. Då jag tror mig ha reda på förhållandena på detta område, vill jag säga, att denna uppfattning är gripen ur luften. Tillverkningen av vapen sker efter ett visst anslag, som riksdagen beviljat, men det kan vara möjligt, att tillverkningen av vapen genom sänkning av materialpriserna, och genom att man har en del halvarbetat fabrikat liggande från ett år

till ett annat kan bli större än som varit avsett, men dyrtidstillläggsanslaget kan ej användas för ökning av själva tillverkningen. Vid gevärsfaktoriet utgå dyrtidstillägen på en viss timpenning för de med tillverkningen sysselsatta arbetarna under det att betalningen för de tillverkade delarna utgår efter pris, som äro fastställda sedan flera år tillbaka. En överföring på dyrtidstilläggsanslaget av tillverkningskostnaderna äger icke rum.

*Ang. flottans
nybyggnad och
underhåll.
(Forts.)*

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag ber att få säga några ord med anledning av herr Olssons i Kullenbergstorp yttrande. Jag vill tillkännagiva, att jag är av hans uppfattning så till vida, att det är bättre för båda parterna att ha fasta löner och ej vara beroende av vad en församling som denna kan vara benägen att av gunst och nåd bevilja vid ett visst tillfälle. Den saken är klar, men jag vill säga gentemot herr Olsson, att det icke är de anställda, som begärt att få denna lösliga form för sin avlöning, utan att det är statsmakterna, som men hänsyn till, att det inträtt en exceptionell dyrtid, som man hoppades vara övergående, gått in för densamma. Det finnes därför ingen anledning att mot de anställda rikta någon förebråelse i fråga om denna sak, utan det är statsmakterna, som själva tagit initiativet och själva genomfört detta system. Det vore tacksamt att gå längre in på detta ämne och påpeka hur statsmakterna gått fram vid behandlingen av denna fråga, där man icke vetat mer än högst två år i rad, vad man haft att rätta sig efter. Herr Olsson i Kullenbergstorp, då skall man tala tyst om fördelen av fasta löner, när man tidigare medverkat till den nu gällande ordningen.

Så ett ord till herr Jönsson i Revinge. Jag anhåller att få tolka hans uttalande så, som om han skulle vara helt beredd att gå in för avtalsrätt åt dessa människor. Det kvitterar jag tacksamt. Det betyder genomfört, att de veta, vad de skola ha. Kunna vi komma överens på sådana boliner, herr Jönsson i Revinge, är jag med och vill då såvitt möjligt utsträcka detta att gälla för alla statstjänare.

Som denna fråga ligger, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till berörda hemställan med den ändring i motiveringen, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 112 av utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. flottans
nybyggnad och
underhåll.
(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring i motiveringen, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 93 ja mot 89 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 113—115.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 116.

Lades till handlingarna.

Punkterna 117—149.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 150 och 151.

Lades till handlingarna.

Punkterna 152—155.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 156.

Lades till handlingarna.

§ 3.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 7, angående regleringen för budgetåret 1923—1924 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Sedan herr förste vice talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Anderson** i Råstock, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att samma föredragningsätt måtte tillämpas beträffande nu förevarande ärende som ifråga om det, vilket nyss föredrogs.

Denna hemställan bifölls.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Punkterna 6—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkterna 18 och 19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

Lades till handlingarna.

Punkten 21.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkterna 27—30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31.

Lades till handlingarna.

Punkterna 32 och 33.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 34.

Lades till handlingarna.

Punkterna 35—49.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 50 och 51.

Lades till handlingarna.

§ 4.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt provisorisk giltighet av avlöningsreglementet den 29 juni 1921 för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid armén och marinen;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående begravningshjälp till dödsbo efter militär beställningshavare, som avlidit till följd av skada, ådragen under flygning i tjänsten;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnaden i anledning av kronan ådömd skyldighet att till Vaxholms nya ångfartygsaktiebolag utgiva viss ersättning;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av belysningssystemet vid garnisonssjukhuset i Stockholm; och

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av vissa åt Göta artilleriregemente upplåtta markområden m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.

Vidare föredrogos vart för sig, punktvis, bankoutskottets utlåtanden:

nr 19, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; och

nr 20, angående vissa framställningar rörade pensioner och understöd m. m.

Utskottets i nämnda utlåtanden gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

§ 6.

*Ang. arvödet
för riksdagens
revisorer.*

Härefter förekom till behandling bankoutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 10 i instruktionen för riksdagens revisorer av stats-, banko- och riksgäldsverken.

I en inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Tumhult väckt, till bankoutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 42, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att § 10 i instruktionen för riksdagens revisorer av stats-, banko- och riksgäldsverken skulle erhålla följande ändrade lydelse:

»Revisor äger att under revisionsförrättningen åtnjuta, förutom resekostnadsersättning i likhet med riksdagens medlemmar, dagtraktamente, som för revisor, bosatt i huvudstaden, utgår med 24 kronor och för annan revisor med 32 kronor.

Ang. arvodel
för riksdagens
revisorer.
(Forts.)

Dessa traktamenten och resekostnadsersättningar skola utbetalas av riksgäldskontoret.

Resekostnadsersättning — — — traktamente.»

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Hamrin*, *Lorichs* och *Strindlund*, vilka yrkat bifall till motionen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Hamrin: Jag hade verkligen väntat, och för övrigt överenskommit med motionären, att han skulle vara tillstådes och försvara sin motion själv, men då jag i alla fall kommit att stå såsom reservant på denna punkt, skall jag be att få yttra några ord och yrka bifall till motionen.

Det är ju så, att denna fråga var föremål för riksdagens prövning förra året men möttes då av ett enhälligt bankoutskott, som hemställde om avslag på framställningen i frågan. De personer, som nu i likhet med mig stå såsom reservanter vid bankoutskottets utlåtande nr 21, voro icke då ledamöter av utskottet eller deitogo i varje fall icke i behandlingen av ärendet och hava således varit alldeles obundna beträffande det förut fattade beslutet.

Nu vill jag för min personliga del säga, att denna fråga är av så liten betydelse och räckvidd, att det gagnar icke mycket att ingå på någon längre diskussion i ämnet, men då ärendet blivit bragt på kammarens bord, därigenom att en motion avgivits i den riktning, som här föreligger, har jag för min del inom utskottet icke kunnat annat än tillstyrka bifall till motionen. Denna motion innebär ju en återgång till de förhållanden, som ägde rum före 1920, d. v. s. att något särskilt dagtraktamente icke skall utgå till statsrevisorerna under den tid de äro stadda på resor utanför Stockholms område. Då man nu jämväl tager hänsyn därtill, att statsrevisorernas arvoden blivit höjda så väsentligt i likhet med riksdagsmännens arvoden, har det vid behandlingen av ärendet förefallit mig, som om man skulle kunna stanna vid de 32 kronor i arvode, som statsrevisorerna hava, därest de äro bosatta på annan ort än Stockholm, och de 24 kronor, som utgå till dem, som äro stockholmare.

För övrigt är det ju så, att vi på andra områden sökt åstadkomma besparingar, och man har ju tillgripit varje väg, som varit framkomlig, för att minska statsutgifterna, och även om det här rör sig om ett ganska blygsamt belopp — jag skulle tro, att det gäller ett par tusen kronor — kan man ändå, med hänsyn till de sparsamhetstendenser, som alltmera göra sig gällande inom riksdagen, icke annat än framhålla, att riksdagens ledamöter böra i främsta rummet föregå

Ang. arvodet
för riksdagens
revisorer.

med gott exempel och tillämpa det gamla engelska uttrycket »charity begins at home», eller i detta fall »sparsamhet börjar hemma».

(Forts.) Från denna utgångspunkt och med denna motivering ber jag att få yrka bifall till motionen.

Under detta anförande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Borggren**: Såväl av motionen som av den föregående talarens anförande kunde man få den uppfattningen, att om riksdagen bifaller motionen, statsverket därigenom skulle göra en mycket stor inbesparing. Nu är det så, att då 1920 års riksdag beslutade att höja riksdagsmännens arvoden, beslutade också riksdagen samtidigt en höjning av statsrevisorernas arvoden, varjämte skulle utgå dagtraktamente om 16 kronor under resa utom huvudstaden. Det måste väl var och en erkänna, om man vill vara rättvis, att det kostar betydligt mera för statsrevisorerna, när de vistas utom Stockholm på resor, än då de ligga här uppe. Det är väl också på det sättet, att de bostäder, som dessa statsrevisorer hava här uppe, få de betala hyra för även under den tid de ligga borta. Om man skall ge sig in på att minska statsrevisorernas ersättning med det belopp, som motionären här hemställt om, bör man väl åtminstone vänta, till dess riksdagen tager upp frågan i sin helhet, om man möjligen någon gång kommer att minska riksdagsmännens arvode. Det är icke min önskan, men det kan ju hända, att även den frågan kommer upp, och då bör man naturligtvis samtidigt behandla dessa två saker.

Nu har utskottet tagit reda på, vad det kostade statsverket förra året, då statsrevisorerna voro ute på sina resor, och om jag icke minns fel, var det 1,888 kronor som utbetalades till statsrevisorerna såsom förhöjning i arvodena. Jag undrar, om man kan anlägga så starka sparsamhetssynpunkter i detta fall, att det, såsom den förste ärade talaren sade, kan vara något för statsverket att spara på. Jag tror, att då summan icke är större, kan man knappast här tala om någon sparsamhet.

På grund av vad jag anført och under erinran att utskottet förra året hade samma motivering som i år, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Strindlund**: Herr talman! Utskottet har i sin motivering sagt, att frågan icke synes vara av någon ekonomisk betydelse, och på samma sträng spelade också den siste talaren, när han framhöll, att det rör sig om ett så litet belopp, att man knappast kan tala om, att det varit förknippat med sparsamhetssynpunkter, då reservanterna hava yrkat bifall till motionen. För mig spelar icke beloppets storlek egentligen någon roll, utan frågan gäller naturligtvis, huruvida anslaget är av behovet påkallat. Jag kan icke för min del finna, att så är förhållandet. Jag tror icke, att den summa, som anslogs för statsrevisorerna av 1920 års riksdag, är av behovet på-

kallad i samma omfattning det år, som nu är. Vi finna ju, icke minst av indexberäkningarna, att prisnivån gått ned åtskilligt, och det är i detta förhållande, som jag anser, att vi hava ett skäl att knappa in på denna summa en smula. I alla fall måste man medgiva, att en summa av 48 kronor om dagen måste för närvarande anses vara så rundligt tilltagen, att man kan draga in på de 16 kronorna, som bankoutskottet år 1920 föreslog och som riksdagen beviljade såsom utökning av statsrevisorernas ersättning. Det är därför, herr talman, som jag yrkar bifall till reservationen.

*Ang. arvodet
för riksdagens
revisorer.
(Forts.)*

Herr **Magnusson** i Tumhult: Utskottets förnämsta skäl för avstyrkande av min motion synes vara, att riksdagen i följel avslagit en motion om minskning av riksdagsmännens arvode. Men då jag icke föreslagit, att riksdagens revisorer skola erhålla lägre dag-arvoden än riksdagsmännen, utan endast påyrkat, att det särskilda dagtraktamente av 16 kronor, som revisorerna nu få upp-bära vid resor till allmänna verk eller inrättningar, skall bort-falla, synes det för den, vilken icke har tillägnat sig bankoutskottets syn på ekonomiska ting, som om just detta förhållande vore ett starkt skäl för att bifalla motionen. För mig står det i varje fall klart, att ju högre det vanliga dagarvodet är, ju mindre är behovet av ett särskilt dagtraktamente vid resor, och då den vanliga ersättningen är 32 kronor per dag för de revisorer, vilka icke äro bosatta i Stockholm, har jag ansett, att någon ytterligare ersättning icke är nödvändig.

Det andra av utskottet anförda skälet är, att då detta särskilda dagtraktamente infördes så sent som vid 1920 års riksdag, man icke nu borde företaga någon ändring. Säkerligen skulle det vara många i vårt land, som skulle draga en lättnadens suck, om de vore i den lyckliga belägenheten, att de kunde liksom bankoutskottets majoritet deklarerera, att det icke föreligger något skäl till ändring av de ekonomiska värdena från år 1920 till nu. Men bankoutskottet är säkerligen ensamt om att kunna så göra. Riksdagen nödgas ju göra beskärningar och nedsättningar på alla områden, och då böra vi göra det, även då det går ut över de riksdagsmän, som väljas till riksdagsrevisorer. Levnadskostnaderna hava också sjunkit betydligt, så att det vanliga arvodet bör vara tillräcklig ersättning, och detta så mycket mer, som det icke kommer ifråga, att statsrevisorerna få fortsätta med sitt arbete utöver den tid arvoden utgå.

På dessa grunder ber jag, herr andre vice talman, att i likhet med de tre reservanterna få anhålla om bifall till min motion.

Herr **Jonsson** i Mörkhult instämde häruti.

Herr **Lovén**: Herr talman! Jag skall be att få instämma i den siste ärade talarens uppfattning om behovet av att vidtaga ekonomiska beskärningar på de områden, där det är möjligt. Det är blott den olikheten mellan oss, att vi icke vilja beskära på samma ställen. Jag vill också besparingar, men jag vill besparingar på sådana om-

*Ang. arvodelt
för riksdagens
revisorer.
(Forts.)*

råden, där man kan spara några verkliga summor och där besparingarna kunna ske på sådant sätt, att man icke blir beskyldd för att sila mygg och svälja kameler.

Nu säger den föregående talaren, motionären, att det icke är lätt att tillägna sig den syn på ekonomiska ting, som bankoutsrottet har i denna fråga, men det förefaller, som om herrarna vore ganska ense om en dylik syn på ekonomiska ting, när man ser på de mer eller mindre väl motiverade förslag, som av herrarna skickas in till bankoutsrottet, och bankoutsrottet får nog veta, att det lever, när dessa förslag komma avstyrkta tillbaka därifrån och behandlas i kammaren.

Det är en bra underlig ödets skickelse, att jag är nödsakad att i någon mån försvara statsrevisorerna och min vän herr Norman beträffande deras egna arvoden, när jag tänker på, vad som hände, när bankoutsrottet försökte försvara riksbankstjänstemännens frukost, som statsrevisorerna gått så illa åt. Det är, som August Palm en gång sade, det är »nemesius diana», som går igen, och man måste ju se till, att rätt sker åt alla håll, även när det gäller dagtraktamenten åt statsrevisorerna. Det är ju så, att först få revisorerna lämna sitt hem, sitt yrke och sin förtjänst samt hyra sig en bostad i Stockholm och där ordna för sig för en längre vistelse. När de sedan skola ut på resor, kan det icke undvikas, att de få vidkännas extra utgifter, även om icke alltid de sexton kronorna gå åt.

Dessutom har det tidigare sagts från utskottets sida, att det icke är riktigt att enbart reglera statsrevisorernas dagtraktamenten, som stå i nära samband med riksdagsmännens arvoden, utan denna reglering bör naturligtvis ske på samma gång, som vi kanske giva oss in på att reglera arvodena för riksdagsmännen själva.

Med stöd av vad jag nu anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Åkerlund: Herr talman! Jag har själv varit statsrevisor och vet, vad det kostar att ligga ute på resor. Det är sant, att en statsrevisor har lika stort arvode som en riksdagsman, men jag frågar, om det är någon rim och reson i att, när de äro ute på resor, de skola erhålla samma betalning, som när de ligga i Stockholm. När en vanlig kroppsarbetare blir anmodad att lämna sitt hem och företaga en resa i statens tjänst, så får han ersättning därför, utan då är det icke obilligt, att också statsrevisorerna skola ha det. En samvetsgrann statsrevisor har sannerligen ingen sinekur. När vi sätta ned vårt eget arvode, då kan man möjligen tänka på saken, men som det nu är ställt, få vi sannerligen se till, att våra statsrevisorer ha så bra betalt, att de icke behöva offra något för att fullgöra sitt uppdrag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Hamrin: Den jämförelse som den föregående ärade talaren gjorde, den haltar mer, än jämförelser vanligen göra. Statsrevisorerna leva under precis samma betingelser och förhållanden ute i

landsorten som här i Stockholm. Det är blott den skillnaden åtminstone i vanliga fall, att när de befinna sig i landsorten, hava de för det första fria resor och för det andra fritt logi, därigenom att de använda sig av medförda salongs- och sovvagnar. Alltså kan jag icke förstå, att här föreligger en sådan jämförelse, att man kan tala om förhöjda kostnader, om man befinner sig på landsbygden.

*Ang. arvodet
för riksdagens
revisorer.
(Forts.)*

Dessutom ber jag att få erinra kammarens ledamöter om, att det ganska ofta hänt, åtminstone under de år jag suttit i statsutskottet som suppleant, att statsutskottets ledamöter också fått göra inspektionsresor hit och dit, och vid dessa tillfällen få statsutskottets ledamöter naturligtvis fria resor, men icke hava de något särskilt dagtraktamente under de dagar eller den dag, de äro borta, utan de få nöja sig med det dagarvode, som tillkommer dem i deras egenskap av riksdagsmän.

För övrigt måste jag säga till herr Lovén, att den som icke spar på ören får aldrig några kronor. Det är ett gammalt svenskt ordspråk, som man bör komma ihåg, även när det gäller statsförvaltningen. Det gäller icke blott att spara på de stora summorna utan även att spara på de små, som sammanlagda kunna bliva en stor summa.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 93 ja mot 92 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av väckt motion om engångsersättningar åt vissa f. d. tjänstemän vid sockerkontrollen.

*Ang. engångs-
ersättningar
åt vissa f. d.
tjänstemän vid
socker-
kontrollen.*

Uti en inom andra kammaren väckt, till bankoutskottet hänvisad motion, nr 25, hade herr *Paulsen* föreslagit, att riksdagen ville besluta, att till de förste kontrollörer och kontrollörer, som enligt

Ang. engångs-
ersättningar
åt vissa f. d.
tjänstemän vid
socker-
kontrollen.
(Forts.)

1922 års riksdagsbeslut om omläggning av sockerkontrollen entledigades från sina befattningar, skulle utgå ytterligare en engångsersättning, varvid ersättningens belopp skulle avpassas efter tjänstetidens längd på det sätt, att den, som räknade tio eller flera tjänsteår, erhöle 1,000 kronor, den, som räknade minst sex och intill tio tjänsteår, 700 kronor och den, som räknade intill sex tjänsteår, 400 kronor.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Paulsen**: Herr förste vice talman! Då förra årets riksdag beslöt en ändring av sockerkontrollen, blevo en del kontrollörer överflödiga och entledigade från sina befattningar. Av dessa erhöilo de, som icke tidigare varit i statstjänst och därifrån hade pension, en pension beräknad efter ett belopp av 60 kronor för varje tjänsteår som kontrollör och sålunda erhöil en sådan kontrollör, som varit i tjänst under hela den tid, denna slags sockerkontroll pågått, i runt tal 1,000 kronor om året i pension. Därtill hade han att uppbära dyrtidstilllägg, som, jag skulle tro, för närvarande går upp till 500 kronor, eller således sammanlagt 1,500 kronor per år. Däremot erhöil en kontrollör, som tidigare varit i statstjänst och därifrån erhöilit pension, en engångssumma, som kunde belöpa sig till högst 1,200 kronor. Således av två kontrollörer, som varit i tjänst lika länge och skött sig lika bra, kunde den ene få 1,500 kronor årligen, medan den andre fick nöja sig med 1,200 kronor en gång för alla. Jag finner detta vara *orimligt*. Det är icke proportion emellan att den ene skall ha 1,500 kronor om året och den andre 1,200 kronor en gång för alla. Nu kan man visserligen säga, att dessa, som tidigare varit pensionärer i statens tjänst, ha ungefär lika mycket i pension som de andra kontrollörerna. Det är riktigt, men de ha bidragit till sin pension under ett 30-tal år, medan däremot de pensionerade sockerkontrollörerna icke bidragit med ett enda öre. Det är ur dessa synpunkter, herr förste vice talman, som jag framlagt denna motion för att skipa en smula rättvisa mot de kontrollörer, som erhöilit en engångsersättning, och ber att få yrka bifall till min motion.

Herr **Borggren**: Såsom den ärade motionären erinrat om, så var denna fråga uppe vid förra årets riksdag. Det var nämligen så, att det fanns en del kontrollörer, som efter det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget fingo en engångsersättning på grund av deras entledigande. Nu har man ju hört ganska stora klagomål från en del kontrollörer över allt i landet icke blott från dem, som den ärade motionären har motionerat om, utan från ett stort flertal andra. Såsom frågan för närvarande ligger, och, då det väl är omöjligt att lämna en del utanför, samt fullständig utredning icke föreligger, ber jag, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Sedan herr förste vice talmannen, som under herr Borggrens yttrande återtagit ledningen av förhandlingarna, givit propositioner å de under överläggningen förekomna yrkandena, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

*Ang. engångs-
ersättningar
åt vissa f. d.
tjänstemän vid
socker-
kontrollen.
(Forts.)*

§ 8.

Föredrogos vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 10 mars 1922 om utsträckt rätt att från utmätning få undantagen viss egendom;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8, 9 och 10 §§ i lagen den 14 juni 1917 om adoption;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 24 § i lagen den 16 oktober 1914 (nr 349) om tillsyn å fartyg; och

nr 16, i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen angående lagstiftning rörande donerade medel och stiftelser.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Härefter upptogs till behandling första lagutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående skydd mot vissa för pensionering eller dylikt avsatta fonders användande till annat än avsett ändamål.

*I fråga om
användandet
av
vissa fonder.*

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 74, som behandlats av första lagutskottet, hade herrar *Laurén* och *Gustafsson* i Älvsered hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådana bestämmelser, som skyddade för pensionering eller dylikt ändamål avsatta, men under bolags eller donators förvaltning stående fonder mot att användas till annat än avsett ändamål.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Laurén**: Herr förste vice talman! Ehuru motionärerna måste erkänna, att första lagutskottet gått till sin behandling av detta ärende mycket ingående och mycket noggrant — särskilt har jag under hand fått veta detta och därför måste vi ge utskottet vårt erkännande, — ha vi dock icke kunnat dölja en viss missräkning, då vi se resultatet av utskottets arbete. Vi ha i vår motion begärt, att givna utfästelser skola hållas i helgd. att icke ett i god mening givet och på god tro mottaget löfte skulle av jobbare eller andra personer,

I fråga om användandet av vissa fonder.
(Forts.)

som kommit till makten efter gåvogivaren, kunna brytas, och att särskilt underhavande, som litat på att dessa löften skulle komma att hållas, och att de vore något att fästa sig vid, icke skola svikas i denna sin förhoppning. Det förekommer nämligen rätt ofta, att personer, som driva en rörelse eller stå såsom ledare för ett företag, när de anse, att företagets intressenter fått lön för sin möda och ränta på sina pengar, då även vilja ge de underordnade någon del. Det är icke alltid sagt, att det finns disponibla tillgångar till detta, utan det kan hända, att behållningen för året ligger till väsentlig del i lager eller i utestående fordringar, och då vidtages ofta den åtgärden, att av den beräknade behållningen för året avsättes ett visst belopp till en pensionsfond. Detta lämnas under högtidliga former och tages kanske också emot under högtidliga former, och båda parterna äro, såsom jag nyss sade, i sådan tro, att det betyder något för framtiden. Så är dock icke alltid förhållandet, ty om den, som gjort avsättningen, lämnar företaget eller avlider, kan det hända, att det kommer andra i hans ställe, som anse sig ha mod att trotsa hans åtgärder och göra löftet om intet. Jag har ett färskt exempel från vår stad. Jag har här en förteckning, enligt vilken det är närmare ett 70-tal gamla arbetare och änkor, som av en föregående ledare av företaget blivit lovade pension och också fått denna pension till den 1 oktober 1922, men när denne ledare, som gjort donationen, avlidit och företaget kom i andra händer, var det en av de nya männens första åtgärder att minska denna pensionsfond genom nedskrivning med ungefär $\frac{1}{3}$ och därav bilda en delcrederefond, för att företaget skulle se mera stabilt ut, när ett obligationslån skulle uppläggas. Även den person, som då stod i spetsen för företaget, har slutat sina dagar, och andra ha kommit och lagt sig till med företaget. Ett år, när det icke stod att erhålla någon utdelning på rörelsen, var det en enkel sak att nedskriva pensionsfonden med ytterligare $\frac{1}{3}$ eller med omkring 50,000 kronor, för att erhålla utdelning till aktieägarna. Förslidet år gick företaget i konkurs, och då fanns ingenting för de gamla att få, ty då gick resten och från den 1 oktober 1922 stodo de utan pensioner.

Det är för att förekomma sådana orättvisor, som vi väckt vår motion, och vi ha undrat, om man icke skulle kunna finna ett medel, som stadgar, att en sådan fond, avsedd för vissa ändamål, skulle kunna behållas. Nu säger utskottet, att det icke torde vara möjligt, och vi få naturligtvis böja oss för den auktoritet, som representeras av lagutskottet, särskilt av dess ärade ordförande, som nog undersökt förhållandena, men jag vill ej gärna släppa den tanken att man ändå till sist borde kunna hitta på ett medel. Det är nämligen svårt att förstå, att dessa pensionärer skulle stå alldeles rättslösa gentemot sådana, som vilja taga ifrån dem, vad de en gång blivit lovade. De få icke någon hög tanke om vår lagstiftning, om sådant icke skulle gå för sig.

Utskottet säger vidare, att det skulle kunna leda till missbruk. Ett familjebolag t. ex. skulle, om dess rörelse går dåligt och det fruktar en upplösning av bolaget eller företaget, kunna bevilja sig själv en del pengar i form av pensioner, men detta skulle väl i sin ord-

ning kunna hjälpas med en föreskrift att endast en viss del av årets vinst skulle få användas till avsättning.

Utskottet har sedan pekat på ett par utvägar. Den ena är att i en försäkringsanstalt skaffa de underlydande pensioner, och den saken är ju klar, det vet man, men det är svårt att få en bolagsledning eller en arbetsgivare till en sådan åtgärd. Såsom jag förut nämnde, kan det vara fallet, att avsättningar till pensionsfonder göras, då ett företags bokslut visar en rätt stor behållning, men denna behållning icke för tillfället ligger i reda pengar utan i annat. Då kan en avsättning göras i bokslutet, men företagaren har kanske synnerligen svårt att komma ut med kontanta pengar till en försäkring. Dessutom om företaget eller bolaget utfäster sig att lösa in sina underhavande i en försäkringsanstalt, måste denna utfästelse vara icke blott för det året, då det gått bra, utan måste även avse framtiden. Annars har den utfästelsen ganska liten betydelse och ganska litet värde. Att återigen binda sig för framtiden att betala ut en viss summa till underlydandes pensioner, har varje bolagsledning synnerligen svårt att göra, ty därigenom bindes en viss del av kommande årets behållning just för detta ändamål, och det kan icke med bästa vilja i världen förutsägas, huru företaget kommer att gå om 5 eller 10 år. Det finns ett sätt av de här påpekade, nämligen att köpa de underlydande en tilläggs pension till folkpensionen, och då gör det ju ingenting, även om avsättning icke skulle äga rum ett eller annat år, men då blir heller icke något helt.

Om man skulle taga det andra sättet att överlämna pengarna eller de donerade medlen till särskild styrelse för att förvaltas utanför företaget, inträder även samma förhållande, att dessa medel skola tagas ur rörelsen, och det torde också bli synnerligen svårt att åstadkomma. Jag ser i detta fall icke någon annan vinst av det hela, än att dessa donationer upphöra. Men det är icke blott den olägenheten, att de för framtiden komma att upphöra, utan även en annan olägenhet nämligen att i alla de företag, där sådana pensionsfonder finnas, ligga de så löst. Det ligger nu alldeles fritt för den nya ägaren, då företaget kommer i andra händer, att taga dessa fonder och säga: »Jag har inga skyldigheter. Det är mina pengar och därför skall jag ha dem.»

Jag tror för min del, att det skulle vara lyckligt, om kammaren i alla fall ville gå med på vår motion om en skrivelse till Kungl. Maj:t för ytterligare utredning av ärendet. Det är i alla fall så viktigt och så omfattande, att det förtjänar en sådan utredning. Jag nämnde nyss, att dessa pensionärer ha svårt att se rättvisa i detta, och jag kan icke annat än ännu en gång understryka det och delar deras åsikt. När jag gör det, ber jag, herr förste vice talman, att få yrka bifall till vår motion.

Herr **Pettersson** i Södertälje: Herr förste vice talman! Jag kan obetingat och varmt instämma i mycket av vad den föregående ärade talaren yttrade. Utan tvivel bör det vara så, att om man ger en gåva, skall man också stå vid den, och utan tvivel är det upp-

I fråga om användandet av vissa fonder.
(Forts.)

*I fråga om
användandet
av
vissa fonder.*
(Forts.)

rörande hårt, att en fond, som blivit utlovad och avsatt åt arbetarna vid ett företag, spolieras, och att de, som ha erhållit löfte om bidrag från en sådan fond för sin ålderdom, bliva narrade. Utskottet har också givit motionärerna allt erkännande beträffande syftet med deras framställning.

Nu menar den ärade talaren och motionären, att när man erkänner syftet, skall man också vara med om att något göres för att undersöka, om detta syfte kan nås på den väg, som motionen anvisar. Det är häri, som motionären misstär sig. Ty vad är det, som man i motionen begär? Jo, motionärerna vilja ha lagbestämmelser, som skulle säkerställa dylika fonder från att användas vare sig av donator eller av donators borgenärer, men detta skulle ske på sådant sätt, att fonden i allt fall tillätes kvarbliva under donators egen förvaltning. Motionärerna ha tänkt sig, att detta helt enkelt skulle åstadkommas genom att man toge in en sådan bestämmelse, som de önska, i aktiebolagslagen. Beträffande detta förslag kan till en början anmärkas, att en lagbestämmelse av antytt innehåll endast skulle kunna gälla donationer, gjorda av aktiebolag. Men det finns, som bekant, pensionsfonder, som hava avsatts av föreningar eller enskilda personer, och för sådana fonder skulle ingenting vara vunnet genom en dylik lagstiftning. Värre är emellertid, att en sådan lagstiftning, om den överhuvud taget vore möjlig, icke hör till aktiebolagslagstiftningen utan till förmånsrättslagstiftningen. Man kan icke i aktiebolagslagen intaga bestämmelser, som rubba förhållandet mellan borgenärerna beträffande förmånsrätt till den ena eller andra egendomen.

Undersöker man närmare, hur motionärerna vilja ha saken ordnad, tycks det vara deras mening, att man skall tillerkänna dem, som ha rätt till pension från ifrågavarande slags fonder, ett slags panträtt eller annan förmånsrätt till fonderna. Vad då först pant-rätten beträffar, kan, som bekant, en person erhålla panträtt i en lös sak antingen på det sättet, att han får saken i handom, som det heter, eller också på det sättet, att den lösa saken överlämnas åt en tredje man för panthavarens räkning. Nödvändigt är emellertid, att pantägaren släpper panten ifrån sig. Nu skulle man ju kunna tänka sig, att en pensionsfond förvandlades till värdepapper och att dessa värdepapper sedan överlämnades i deposition hos någon viss myndighet eller styrelse för att förvaltas för pensionstagarnas räkning. Det är möjligt att förfara så, men detta strider aldeles emot motionärernas program, som ju gick ut på att fonden fortfarande skall stå under donators egen förvaltning. Det låter sig således icke göra att tillgodose motionärernas syfte på det sättet, att man inför panträtt till fonderna i fråga.

Nu mena motionärerna, att man måhända i stället skulle kunna införa ett slags tyst förmånsrätt för de pensionsberättigade till dylika pensionsfonder. Vad det förslaget beträffar, är till en början att märka, att en dylik tyst förmånsrätt är en mycket farlig och riskabel sak. Den kan lätt missbrukas, den är till skada för kreditväsendet och den vållar oreda i näringslivet. Från bankhåll har

man alltid visat mycken rädsla för sådana tysta förmånsrätter. Högsta domstolen har upprepade gånger bestämt motsatt sig att tillskapa några nya tysta förmånsrätter, och riksdagen har under senare år gång på gång avslagit väckta förslag om införande av sådana. Det är dock att märka, att vid dessa tillfällen har det varit fråga om förmånsrätt till lösa saker, till exempel lantbruksinventarier och dylikt, men att det i detta fall egentligen är fråga om förmånsrätt till en fond, d. v. s. till pengar. Och det är alldeles uppenbart, att en förmånsrätt till pengar i än högre grad än sådan rätt till lösa saker är utsatt för eventualiteten att bli illusorisk.

I fråga om användandet av vissa fonder.
(Forts.)

Jag bör kanske för övrigt erinra motionärerna därom, att deras förslag går ut på att fonderna skulle skyddas ej blott emot donators borgenärer utan även mot donator själv. Det låter ju tänka sig, att en enskild person eller ett bolag har sagt till sina arbetare: Jag skänker er en fond på 100,000 kronor i form av värdepapper, och ni skola få pensioner av den, när ni bli gamla. Så råkar personen i fråga eller bolaget i ekonomiska svårigheter, och då uppkommer frestelsen att belåna fonden, att lämna ut värdepapperna för att skaffa sig ett lån. Det händer, att vederbörande faller för denna frestelse. Så kan man icke betala lånet, och fonden är borta eller i bästa fall decimerad. Jag håller således före, att, om det finnes en sådan lagstiftning, att pensionärerna tillerkändes ett slags tyst förmånsrätt till fonden, skulle de i detta fall ha bra liten glädje av denna rätt, när fonden i alla fall vore borta. Det är icke sagt, att de ens skulle ha den trösten, att de kunde få donatorn dragen inför rätta och straffad för förskingring, ty det kan icke sägas, att den till pensionärerna utlovade fonden varit dessas egendom.

Motionärernas förslag om tyst förmånsrätt kan sålunda icke heller, såvitt jag kan se, leda till det av dem avsedda målet. D. v. s. problemet att skydda dylika pensionsfonder på sådant sätt, att man fortfarande låter fonden förbliva under donators egen förvaltning, är helt enkelt olösligt. Ett stöd för att så är fallet — om man icke inser detta redan av vad här är anført — kan man också finna däri, att, såvitt utskottet kunnat inhämta, icke i något land finns någon lagstiftning, som söker tillgodose motionärernas syfte på en sådan väg, som de ha föreslagit.

Med det nu sagda är naturligtvis icke meningen att påstå, att det är alldeles omöjligt att tillgodose arbetares och andra anställdas rätt till en pension, som de ha fått löfte om. Det finns flera vägar att sörja för den saken på ett betryggande sätt. I första hand erbjuder sig den utväg, som framgår av vad jag nu har sagt, och som också den föregående ärade talaren vidrörde, nämligen att en dylik fond, som ges av ett bolag eller en enskild person, ställes under särskild förvaltning. Sker så och vidtager man betryggande åtgärder med avseende å revision och dylikt, böra arbetarna och de anställda kunna vara tämligen säkra på att få sina pensioner. Ett annat sätt, som motionären också vidrörde, är, att arbetsgivaren köper pension i en enskild anstalt eller, ännu bättre, att han betalar för de anställda i statens pensionsförsäkringsanstalt. Därigenom kan

*I fråga om
användandet
av
vissa fonder.
(Forts.)*

man verkligen tillse, att löftet om pensionering också kommer att exekveras. Det finns slutligen ännu en utväg, den nämligen, att de anställda, som skulle få rätt till pension, bilda en s. k. understödsförening, och att arbetsgivaren till denna understödsförening lämnar bidrag, antingen en fond på en gång eller också årliga bidrag. På alla dessa sätt, och det kan ju möjligen tänkas flera utvägar, är det möjligt att verkligen trygga de anställdas rätt till pension, men på den väg, som motionärerna ha föreslagit, är det såvitt jag kan se — jag vågar säga det — fullständigt omöjligt.

För övrigt skulle jag vilja sluta med att erinra, att de beklagliga erfarenheter, som motionärerna vidrört, torde haft den goda verkan med sig, att om det hädanefter blir fråga om att en arbetsgivare skall göra något för att pensionera sina arbetare, veta dessa, med den vakenhet, som de i allmänhet besitta, på grund av dessa nu inträffade olyckliga fall, att det alls icke är tillräckligt, att arbetsgivaren säger, att han skall pensionera sina arbetare, och att han av-sätter en fond för ändamålet, utan att det också därutöver kräves, att fonden ställes under särskild förvaltning.

Herr förste vice talman! Jag får hemställa om bifall till utskottets hemställan och avslag å motionen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr förste vice talmannen framställt propositioner å de därunder förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Slutligen föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse; och blev utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Till bordläggning anmälde:

statsutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts dels i vissa punkter under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar angående fortsatt indragning av vissa professorsprebenden m. m., dels ock i särskild proposition gjord framställning angående lönefyllnad åt en teologie professor vid universitetet i Uppsala;

nr 44, i anledning av väckt motion om ersättning åt firman C. B. Åkerström för förlust vid leverans av stubbved till tekniska högskolan;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till vissa järnvägsbyggnader i Norrland jämte i ämnet väckta motioner;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges deltagande i garantien för ett för Österrikes återuppbyggande avsett internationellt lån;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utförande av vissa fiskehamnar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anstånd med erläggande av förfallna räntor å statslån till Slite—Roma järnvägsaktiebolag m. m.;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag av trafikmedel till anordnande i utlandet av upplysnings- och reklamverksamhet;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för Eva Elfving från skyldighet att till postverket gälda visst penningbelopp;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i den vid avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk fogade tjänsteförteckning; och

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande av möbler m. m. för länsresidenset i Karlstad samt för medicinalstyrelsens nya ämbetslokaler;

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av väckta motioner om anslag till en personlig professur i estetik och litteraturhistoria vid universitetet i Lund för professorn Albert Nilsson;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelser angående dels ändring i vissa delar av förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor, dels ändrad lydelse av § 2 i förordningen den 13 december 1912 angående tullrestitution i vissa fall vid återutförsel av utländsk vara;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 19 §, 47 § 1 mom. och 48 § 2 mom. i förordningen den 19 november 1914 om arvskatt och skatt för gåva;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av rubriken nr 749 för plåt- och bleckvaror i gällande tulltaxa; och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift; samt

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 23, i anledning av väckt motion om ändring i 4 § av lagen om emeritlöner för präster;

nr 24, i anledning av väckt motion om höjning av manlig folkskollärares pensionsålder; och

nr 25, angående användande av riksbankens vinst för år 1922.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Johansson</i> i Brånalt	under 2 dagar fr. o. m. den 16 april,				
>	<i>Jonsson</i> i Mörkhult	> 3 >	>	>	17	>
>	<i>Sjögren</i>	> 4 >	>	>	15	>
>	<i>Akerlund</i>	> 5 >	>	>	16	>
>	<i>Eurén</i>	> 3 >	>	>	16	>
>	<i>Andersson</i> i Katrineholm	> 2 >	>	>	16	> och
>	<i>Norling</i>	> 5 >	>	>	15	> .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2,45 e. m.

In fidem
Per Cronvall.